Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA NIKOLASA EMILIU [*NICHOLAS EMILIOU*]
SECINĀJUMI,
sniegti 2024. gada 18. jūnijā [1]

Lieta C-144/23

KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo, d.o.o.
pret
Republika Slovenija

(*Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa, Slovēnija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

(Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – LESD 267. panta trešā daļa – Pēdējās instances valstu tiesu pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu – Izņēmumi no šī pienākuma – *CILFIT* judikatūra – Filtrēšanas mehānisms – Dalībvalsts Augstākā tiesa – Atļauja iesniegt kasācijas sūdzību – Lēmums, ar kuru noraida pieteikumu par atļauju iesniegt kasācijas sūdzību – Hartas 47. pants – Tiesības uz taisnīgu tiesu – Pamatojums)

I. Ievads

1. Grūtības, ar kurām sastopas tiesu iestādes gan valstu, gan starptautiskā līmenī, cenšoties efektīvi pārvaldīt savus dokumentus, jo tām ir jāizskata liels strīdu skaits, noteikti nav nesena parādība. Pašsaprotamu iemeslu dēļ šo problēmu vienmēr daudz nopietnāk ir izjutušas tiesu sistēmas augstākajā līmenī strādājošās tiesas, kuru uzdevums parasti ir nodrošināt judikatūras konsekvenci un precizitāti [2].

2. Riski, ko var radīt pārmērīga darba slodze, ir zināmi, un tādēļ nav nepieciešams nekas vairāk kā tos tikai īsumā norādīt: cita starpā tie ir ilga kavēšanās ar lietu izskatīšanu, zemāka tiesas nolēmumu kvalitāte, ilgstoša juridiskā nenoteiktība un lielākas tiesvedības izmaksas iesaistītajām personām un, netiešāk – sabiedrībai kopumā.

3. Viens no mehānismiem, kas tradicionāli tiek izmantots, lai augstākā līmeņa tiesas varētu pārvaldīt savus dokumentus un tādējādi ierobežot iepriekš minētos riskus, ir dot šīm tiesām iespēju lielākā vai mazākā mērā izvēlēties lietas (vai dažās sistēmās – arī juridiskos jautājumus), ko tās vēlas izskatīt un izlemt. [3] Eiropas Savienības Tiesas Pētniecības un dokumentācijas direkcijas 2013. gada aprīlī izstrādātais pētījuma ziņojums liecina, ka pēdējās desmitgadēs visās Eiropas Savienības dalībvalstīs ir vērojama noteikta tendence izveidot *filtrēšanas mehānismus* kasācijas

[1] Oriģinālvaloda – angļu.

[2] Skat., piemēram, Norkus, R., *Introductory report –The filtering of appeals to the supreme courts*, Eiropas Savienības Augstāko tiesu priekšsēdētāju tīkls, Dublina, 2015, 2. lpp., atsauce uz piemēru no 16. gadsimta.

[3] Viens no pazīstamākajiem šādiem mehānismiem ir balstīts uz *apliecinošiem dokumentiem* attiecībā uz kasācijas sūdzībām Amerikas Savienoto Valstu Augstākajā tiesā (ieviests ar 1891. gada Tiesu iestāžu likumu).

sūdzībām augstākajās tiesās. Vairākās dalībvalstīs jau pašlaik faktiski darbojas dažādi filtrēšanas mehānismi.[4] Turklāt 2019. gadā Eiropas Savienības Tiesas statūti (turpmāk tekstā – "Statūti")[5] tika grozīti, lai ieviestu filtrēšanas mehānismu apelācijas sūdzībām saistībā ar vairāku Savienības aģentūru un biroju lēmumiem[6].

4. Tomēr šis ziņojums arī parāda, ka dažās dalībvalstīs līdzīgu mehānismu ieviešana ir atzīta par problemātisku (vai ir tiešā veidā noraidīta), jo, lai gan tie var palīdzēt valstu tiesām efektīvāk pārvaldīt savus dokumentus, minētie mehānismi arī ierobežo dažu lietas dalībnieku piekļuvi tiesai. Tas attiecīgi var radīt zināmu spriedzi saistībā ar tiesībām uz efektīvu tiesiskās aizsardzības līdzekli, kā tas ir atzīts attiecīgajos valstu tiesību aktos, Eiropas Cilvēktiesību konvencijas (turpmāk tekstā – "ECTK") 6. pantā un – visbeidzot, bet ne mazāk svarīgi – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – "Harta") 47. pantā.

5. Līdz ar to šajā lietā priekšplānā tiek izvirzīts kāds diezgan specifisks aspekts. Patiešām, Tiesai tiek jautāts, vai un apstiprinošas atbildes gadījumā – ar kādiem nosacījumiem filtrēšanas mehānismu ieviešana valstu līmenī var būt saskanīga ar valstu augstākās instances tiesu *pienākumu*, kas izriet no LESD 267. panta trešās daļas, iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu Tiesai, ja šajās tiesās izskatāmajās lietās rodas jautājums par Savienības tiesību interpretāciju.

II. Valsts tiesību akti

6. *Zakon o pravdnem postopku* (Civilprocesa likums, turpmāk tekstā – "*ZPP*")[7] 367. panta 1. punktā, ko piemēro administratīva rakstura strīdiem saskaņā ar *Zakon o upravnem sporu* (Administratīvā procesa likums)[8] 22. panta 1. punktu, pamatlietā piemērojamajā redakcijā ir noteikts:

"Puses var iesniegt kasācijas sūdzību, prasot pārskatīt otrajā instancē pieņemto galīgo spriedumu, 15 dienu laikā pēc tam, kad ir paziņots Augstākās tiesas lēmums par kasācijas sūdzības pieļaujamību."

7. Saskaņā ar *ZPP* 367.a pantu:

"(1) Tiesa atļauj iesniegt kasācijas sūdzību, lai pārskatītu spriedumu, ja ir paredzams, ka ar Augstākās tiesas lēmumu tiks izlemts tiesību jautājums, kas ir svarīgs, lai nodrošinātu juridisko noteiktību, tiesību aktu vienotu piemērošanu vai tiesību attīstību ar judikatūras starpniecību. It īpaši tiesa atļauj iesniegt kasācijas sūdzību šādos gadījumos:

– ja tas ir tiesību jautājums, kurā otrās instances tiesas lēmums atkāpjas no Augstākās tiesas judikatūras; vai

4 Pētījuma ziņojums 13/006.

5 Skat. Statūtu 58.a pantu, kas grozīts ar Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES, Euratom) 2019/629 (2019. gada 17. aprīlis), ar ko groza 3. protokolu par Eiropas Savienības Tiesas statūtiem (OV 2019, L 111, 1. lpp.). Lai pabeigtu šo domu, jāpiebilst, ka minētā noteikuma darbības joma tika paplašināta, Savienības likumdevējam 2024. gada aprīlī pieņemot jaunu regulu, ar ko groza Statūtus saskaņā ar attiecīgu priekšlikumu, ko Eiropas Savienības Tiesa iesniedza 2022. gada decembrī.

6 Būtībā saskaņā ar šo mehānismu apelācijas sūdzības, kas iesniegtas lietās, kuras jau ir izskatītas divas reizes, vispirms neatkarīgā apelācijas padomē un pēc tam Vispārējā tiesā, nevar izskatīt Tiesā, ja vien netiek pierādīts, ka tās rada jautājumu, kas ir nozīmīgs attiecībā uz Savienības tiesību vienotību, konsekvenci vai attīstību.

7 *Uradni list RS*, Nr. 73/07.

8 *Uradni list RS*, Nr. 105/06.

– ja šajā tiesību jautājumā nav Augstākās tiesas judikatūras, it īpaši, ja augstāko tiesu judikatūra nav vienveidīga; vai

– ja tas ir tiesību jautājums, kurā Augstākās tiesas judikatūra nav vienveidīga.

(2) Augstākā tiesa lemj par kasācijas sūdzības pieļaujamību, pamatojoties uz puses pieteikumu par kasācijas sūdzības atļauju."

8. *ZPP* 367.b pantā ir noteikts:

"(1) Pieteikumu par kasācijas sūdzības atļauju puse iesniedz 30 dienu laikā pēc otrās instances tiesas galīgā sprieduma saņemšanas.

(2) Pieteikumu par kasācijas sūdzības atļauju iesniedz Augstākajā tiesā.

[..]

(4) Pieteikumā par kasācijas sūdzības atļauju pusei ir precīzi un konkrēti jānorāda strīdīgais tiesību jautājums un iemesls, kādēļ tiek apgalvots, ka ir pārkāpts tiesiskums, kā arī apstākļi, kas apliecina šā jautājuma nozīmīgumu; īsumā ir jāizklāsta arī iemesli, kādēļ otrās instances tiesa šo jautājumu izšķīrusi prettiesiski; pieteikumā ir precīzi un konkrēti jāapraksta iespējamie procesuālie pārkāpumi un tādā pašā veidā ir jāpierāda, ka pastāv Augstākās tiesas judikatūra, no kuras šis lēmums, iespējams, ir atkāpies, vai ka pastāv judikatūras nekonsekvence."

9. *ZPP* 367.c pantā ir paredzēts:

"(1) Augstākās tiesas triju tiesnešu kolēģija, pieņemot rīkojumu, izlemj, vai apmierināt pieteikumu par kasācijas sūdzības pieļaujamību.

(2) Lai pamatotu lēmumu, ar kuru noraida pieteikumu par kasācijas sūdzības pieļaujamību, tiesai pietiek ar vispārīgu paziņojumu, ka nav izpildīti šā likuma 367.a pantā paredzētie nosacījumi.

(3) Rīkojumā, ar kuru tiek atļauts iesniegt kasācijas sūdzību, tiesa norāda, kurā daļā vai ar kādu konkrētu juridisko pamatojumu jāpiešķir kasācijas sūdzības atļauja.

(4) Lēmums par kasācijas sūdzības pieļaujamību vai nepieļaujamību nav pārsūdzams."

10. *ZPP* 370. pantā ir noteikts:

"(1) Kasācijas sūdzību var iesniegt, pamatojoties uz to, ka ir tikuši būtiski pārkāpti noteikumi, kas reglamentēja to tiesvedību pirmās instances tiesā, uz kuru kāds lietas dalībnieks atsaucās otrās instances tiesā, pamatojoties uz to, ka ir tikuši būtiski pārkāpti noteikumi, kas reglamentēja tiesvedību otrās instances tiesā, vai pamatojoties uz tiesību kļūdu.

(2) Pieteikumu par pārskatīšanu tiesā nedrīkst iesniegt, pamatojoties uz kļūdainu vai nepilnīgu faktu konstatējumu."

11. *ZPP* 371. pantā ir formulēts šādi:

"Pārskatošā tiesa pārskata pārsūdzēto spriedumu tikai tiktāl, cik tas ir saistīts ar konkrētajiem tiesību jautājumiem, attiecībā uz kuriem tika piešķirta kasācijas sūdzības atļauja."

III. Fakti, tiesvedība pamatlietā un prejudiciālie jautājumi

12. *KUBERA, trgovanje s hrano in pijačo d.o.o.* (turpmāk tekstā – "*Kubera*"), kasācijas sūdzības iesniedzēja pamatlietā, Turcijā iegādājās Austrijā ražotas dzērienu *Red Bull* kārbas un nogādāja tās ar kuģi uz Koperas ostu (Slovēnija), kur tika uzsākta muitas procedūra.

13. 2021. gada 15. septembrī *Finančna uprava Republike Slovenije* (Slovēnijas Republikas Ieņēmumu dienests) sniedza atzinumu, ar kuru saistībā ar aizdomām par intelektuālā īpašuma tiesību pārkāpumu Regulas (ES) Nr. 608/2013[9] 17. panta izpratnē tas apturēja muitas procedūru un aizturēja preces. Pēc tam 2021. gada 5. oktobrī tā pati valsts iestāde pieņēma divus lēmumus, ar kuriem nolēma aizturēt *Kubera* preces līdz lēmuma pieņemšanai tiesvedībā, ko savu intelektuālā īpašuma tiesību aizsardzībai ierosināja šo tiesību subjekts, uzņēmums *Red Bull GmbH* (Austrija).

14. Par minētajiem lēmumiem *Kubera* vispirms iesniedza divas administratīvās sūdzības, kuras tika noraidītas. Pēc tam tas cēla divas prasības par šiem lēmumiem, kuras *Upravno sodišče* (Administratīvā tiesa, Slovēnija) noraidīja, *inter alia* pamatojoties uz Regulas Nr. 608/2013 1. pantu.

15. Reaģējot uz šiem *Upravno sodišče* (Administratīvā tiesa) lēmumiem, *Kubera* iesniedza divus pieteikumus par atļauju iesniegt kasācijas sūdzību *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa, Slovēnija), kā būtisku tiesību jautājumu izvirzot Regulas Nr. 608/2013 1. panta 5. punkta interpretāciju, lasot to kopsakarā ar minētās regulas 6. apsvērumu. Šajos pieteikumos *Kubera* arī lūdza *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa) gadījumā, ja Regula Nr. 608/2013 netiek interpretēta ieteiktajā veidā, apturēt tiesvedību un nodot lietu izskatīšanai Tiesā. Šajā ziņā *Kubera* apgalvoja, ka šajā lietā izvirzītais jautājums nav aplūkots ne Savienības judikatūrā, ne valstu judikatūrā, neraugoties uz tā lielo nozīmi, nosakot muitas iestāžu pilnvaru robežas.

16. Pamatlietā *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa) uzskata, ka *ZPP* noteikumi ("attiecīgais valsts tiesību akts") neļauj apmierināt pieteikumu par atļauju iesniegt kasācijas sūdzību, pamatojoties uz to, ka minētajā kodeksā paredzētie nosacījumi principā nav izpildīti. Tomēr šai tiesai radās jautājums, vai, lemjot par pieteikumu atļaut iesniegt kasācijas sūdzību, tai ir pienākums arī izvērtēt pēc būtības puses lūgumu iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ņemot vērā LESD 267. panta prasības, kā arī, ja Augstākā tiesa konstatē, ka nosacījumi prasītā prejudiciālā jautājuma uzdošanai nav izpildīti, vai saskaņā ar Hartas 47. pantu tai ir pienākums norādīt šī vērtējuma pamatojumu rīkojumā par pieteikuma atļaut iesniegt kasācijas sūdzību noraidīšanu.

[9] Eiropas Parlamenta un Padomes Regula (ES) Nr. 608/2013 (2013. gada 12. jūnijs) par muitas darbu intelektuālā īpašuma tiesību īstenošanā un ar ko atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1383/2003 (OV 2013, L 181, 15. lpp.).

17. Ņemot to vērā, *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

"1) Vai LESD 267. panta trešā daļa nepieļauj [Civilprocesa kodeksa] tiesību normu, saskaņā ar kuru tiesvedībā saistībā ar atļauju iesniegt kasācijas sūdzību *Vrhovno sodišče* ([Augstākā tiesa]) neizskata jautājumu par to, vai no puses lūguma iesniegt Eiropas Savienības Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet pienākums iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu par vienu vai vairākiem jautājumiem?

Ja atbilde uz pirmo jautājumu ir apstiprinoša:

2) Vai Hartas 47. pants, kas attiecas uz pienākumu norādīt tiesas nolēmumu pamatojumu, ir jāinterpretē tādējādi, ka procesuāls nolēmums, ar kuru saskaņā ar Civilprocesa kodeksu tiek noraidīts puses lūgums atļaut iesniegt kasācijas sūdzību, ir uzskatāms par "tiesas nolēmumu", kurā ir jānorāda iemesli, kuru dēļ puses lūgums iesniegt Eiropas Savienības Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu konkrētajā lietā nav apmierināms?"

18. Rakstveida apsvērumus iesniedza *Kubera*, Slovēnijas valdība un Eiropas Komisija. 2024. gada 6. marta tiesas sēdē Vācijas, Latvijas, Nīderlandes, Slovēnijas un Somijas valdības, kā arī Komisija, sniedza arī mutvārdu paskaidrojumus.

IV. Juridiskā analīze

A. Pirmais jautājums

19. Uzdodot pirmo jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai LESD 267. panta trešā daļa nepieļauj valsts tiesību normu vai praksi, saskaņā ar kuru tiesvedībā par atļauju iesniegt kasācijas sūdzību pēdējās instances valsts tiesai nav pienākuma apsvērt, vai tai var būt pienākums uzdot Tiesai vienu vai vairākus jautājumus prejudiciāla nolēmuma sniegšanai, neraugoties uz attiecīgu puses lūgumu.

20. Precīzāk, ar šo jautājumu saistītās problēmas attiecas tikai uz tiem jautājumiem par Savienības tiesību *interpretāciju*[10], kas radušies pēdējās instances valsts tiesai, kur ir piemērojams filtrēšanas mehānisms, kas piešķir attiecīgajai tiesai zināmu *rīcības brīvību*, izvēloties lietas, kuras tiks izskatītas un izšķirtas.

21. Būtībā šajā tiesvedībā Tiesā ir paustas divas nostājas. Nedaudz vienkāršojot, tās ir šādas.

22. No vienas puses, Latvijas, Nīderlandes, Slovēnijas un Somijas valdības, lai arī ar dažām niansēm savās attiecīgajās nostājās, ierosina sniegt noraidošu atbildi uz uzdoto jautājumu. Tās uzskata, ka gadījumā, ja pēdējās instances valsts tiesa, ņemot vērā valsts tiesību aktos noteiktos kritērijus, nolemj, ka kasācijas sūdzība nav pieļaujama, nerodas neviens pienācīgi izvirzīts Savienības tiesību jautājums. Patiešām, attiecīgā tiesa nepārbauda kasācijas sūdzības iesniedzēja izvirzītos argumentus pēc būtības un tikai noraida kasācijas sūdzību procesuālu iemeslu dēļ.

[10] Šajos secinājumos es neapspriedīšu atsauces uz Savienības tiesību aktu *spēkā esamību*, jo šim jautājumam nav nozīmes konkrētajā lietā. Pietiek norādīt, ka no pastāvīgās judikatūras izriet – valstu tiesām, tostarp tām, kas nav pēdējās instances tiesas, nav nekādas rīcības brīvības, kad tām rodas šaubas par kāda Savienības tiesību akta spēkā esamību. Valstu tiesām nav tiesību atcelt attiecīgo tiesību aktu, un līdz ar to tām saskaņā ar LESD 267. pantu ir jāvēršas Tiesā. Skat. it īpaši spriedumu, 1987. gada 22. oktobris, *Foto-Frost* (314/85, EU:C:1987:452, 20. punkts).

Šādos apstākļos nevar rasties pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Līdz ar to, ja tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi, tādi filtrēšanas mehānismi kā šis konkrētais mehānisms, kā apgalvo valdības, *per se* ir saderīgi ar Savienības tiesībām. Šajā ziņā tās galvenokārt atsaucas uz Tiesas spriedumu *Aquino* [11].

23. No otras puses, *Kubera*, Vācijas valdība un Komisija piedāvā sniegt apstiprinošu atbildi uz uzdoto pirmo jautājumu. Tās uzskata, ka tādi filtrēšanas mehānismi kā šis konkrētais nav saderīgi ar Savienības tiesībām, ja vien kādā procedūras posmā (sākotnējā posmā vai vēlākā posmā) valsts tiesa neizskata jautājumu par to, vai pēc puses lūguma vērsties Tiesā saskaņā ar LESD 267. pantu valsts tiesai rodas pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Attiecīgi tās uzstāj, ka, ja ir pienācīgi izvirzīts jautājums par Savienības tiesībām, minētajai tiesai ir jāiesniedz lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu neatkarīgi no tā, vai ir ievēroti valsts tiesībās noteiktie filtrēšanas kritēriji. It īpaši tās atsaucas uz Tiesas spriedumiem *CILFIT* un *Consorzio* [12].

24. Šajos secinājumos es paskaidrošu, kāpēc uzskatu, ka LESD 267. panta trešās daļas pareiza interpretācija ir zināmā mērā *vidusceļš* starp abām iepriekš aprakstītajām nostājām. Pēc dažiem ievada apsvērumiem (1) es sākšu ar paskaidrojumu, kāpēc nevaru pilnībā piekrist Latvijas, Nīderlandes, Slovēnijas un Somijas valdību paustajiem viedokļiem, kas, manuprāt, piedāvā diezgan plašu minētā noteikuma interpretāciju (2). Pēc tam es paskaidrošu, kāpēc *Kubera*, Vācijas valdības un Komisijas ierosinātā šā noteikuma interpretācija principā ir pareiza, bet zināmā mērā pārāk šaura (3). Pamatojoties uz iepriekš minēto, es visbeidzot ierosināšu atbildi, kādu Tiesai būtu jāsniedz uz pirmo uzdoto jautājumu (4).

1. Ievada apsvērumi: Savienības tiesību normas ir neitrālas vis-à-vis filtrēšanas mehānismiem

25. Kā norādīts šo secinājumu ievaddaļā, starp juristiem un politikas veidotājiem notiek dzīvas diskusijas par iespēju izveidot tādus mehānismus, kas ļautu augstākās instances tiesām filtrēt tām iesniegtās kasācijas sūdzības. Tomēr tas ir elements, kas šajā pirmajā posmā nav tieši attiecināms uz minēto lietu, jo Savienības tiesības šajā ziņā var būt tikai "neitrālas".

26. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru tiesu darba organizēšana dalībvalstīs, tostarp valstu tiesu izveide, sastāvs, pilnvaras un darbība, ir dalībvalstu kompetencē. Tomēr, īstenojot šo kompetenci, dalībvalstīm ir jāpilda savi pienākumi, kas izriet no Savienības tiesību aktiem. [13]

27. Turklāt, kā izriet no LES 4. panta 2. punkta, Eiropas Savienība respektē dalībvalstu nacionālo identitāti, kas raksturīga to politiskajām un konstitucionālajām pamatstruktūrām, un tas nozīmē, ka šīm valstīm ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz to, kā tās strukturē savu tiesu sistēmu [14].

28. Turklāt saskaņā ar tiesvedības autonomijas principu, ja valstu tiesvedības procedūras nav saskaņotas, katra dalībvalsts savā iekšējā tiesību sistēmā var noteikt, kurām tiesu iestādēm ir kāda kompetence, un izstrādāt detalizētu procesuālo regulējumu, kas reglamentē darbības, kuru mērķis

[11] Spriedums, 2017. gada 15. marts (C-3/16, EU:C:2017:209, turpmāk tekstā – "*Aquino*").

[12] Spriedumi, 1982. gada 6. oktobris, *Cilfit* u.c. (283/81, EU:C:1982:335) (turpmāk tekstā – "*CILFIT*") un 2021. gada 6. oktobris, *Consorzio Italian Management* un *Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:799) (turpmāk tekstā – "*Consorzio*").

[13] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas lēmumu iedarbība) (C-430/21, EU:C:2022:99, 38. punkts), un 2023. gada 5. jūnijs, Komisija/Polija (Tiesnešu neatkarība un privātā dzīve) (C-204/21, EU:C:2023:442, 63. punkts).

[14] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2023. gada 5. jūnijs, Komisija/Polija (Tiesnešu neatkarība un privātā dzīve) (C-204/21, EU:C:2023:442, 73. punkts).

ir aizsargāt ar Savienības tiesību aktiem indivīdiem piešķirtās tiesības.[15] Tā tas ir, ja šīs valsts tiesību normas ir ne mazāk labvēlīgas par tām, kas reglamentē līdzīgas iekšzemes situācijas (līdzvērtības princips), un ja tās nepadara pārmērīgi grūtu vai neiespējamu ar Savienības tiesību aktiem piešķirto tiesību izmantošanu praksē (efektivitātes princips)[16].

29. Visbeidzot, bet ne mazāk svarīgi – man jāpiebilst, ka Tiesa ir skaidri norādījusi, ka Savienības līgumi nav paredzēti, lai valstu tiesās radītu jaunus tiesiskās aizsardzības līdzekļus, kas nodrošinātu Savienības tiesību aktu ievērošanu, izņemot tos, kas jau noteikti valstu tiesību aktos. Citādi ir tikai gadījumos, kad no attiecīgās valsts tiesību sistēmas vispārējās struktūras izriet, ka nepastāv neviens tiesiskās aizsardzības līdzeklis, kas ļautu kaut vai netieši nodrošināt indivīda tiesību ievērošanu saskaņā ar Savienības tiesībām.[17] Līdz ar to valstu tiesām parasti ir jāinterpretē procesuālās normas, kas reglamentē tajās iesniegtās prasības, lai šīs normas, kad vien iespējams, nodrošinātu atbilstību Savienības tiesiskajam regulējumam[18].

30. Pamatojoties uz iepriekš minēto, es piekrītu valdībām, kuras uzsver dalībvalstu plašo rīcības brīvību šajā jautājumā. Katrai dalībvalstij pašai ir jāizlemj, vai būtu jāizveido kāds filtrēšanas mehānisms, un, ja ir, tad jāizvēlas tam pienācīgs modelis, piemērošanas nosacījumi un īpaši procesuālie noteikumi.

31. Tomēr, kā skaidri izriet no iepriekš minētās judikatūras, joprojām ir spēkā prasība, ka, īstenojot savu kompetenci šajā jomā, dalībvalstīm ir jāievēro Savienības tiesību normas. Nākamajā šo secinājumu iedaļā es paskaidrošu, kāpēc mani nepārliecina argumenti par tādu filtrēšanas mehānismu kā šajā lietā aplūkotais *per se* saderību ar Savienības tiesībām.

2. Filtrēšanas mehānismi: rīcības brīvība "pa sētas durvīm"?

32. Kā paskaidrots iepriekš, dažas valdības kopumā apgalvo, ka filtrēšanas mehānismi ir saderīgi ar Savienības tiesību normām, ja tiek ievērotas līdzvērtības un efektivitātes prasības. Tomēr tās liek īpašu uzsvaru uz līdzvērtības prasību – kamēr valstu tiesību un Savienības tiesību jautājumi tiek izskatīti līdzvērtīgi, filtrēšanas mehānisms principā ir jāuzskata par saderīgu ar LESD 267. panta trešo daļu.

33. Šādas argumentācijas izejas punkts kopumā ir pareizs – tāpat kā citos valstu tiesvedības jautājumos, procesuālās autonomijas princips principā ir galvenais izejas punkts. Lietā nav arī neviena elementa, kas liktu apšaubīt Slovēnijas valdības stingri uzsvērto faktu, ka tās valsts tiesību sistēmā *līdzvērtības* princips ir ievērots.[19] Es saprotu, ka, piemērojot valsts tiesību aktos noteiktos kasācijas sūdzības pieļaujamības kritērijus, *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa) ir vienādi jāizskata gan valsts tiesību, gan Savienības tiesību jautājumi.

34. Tomēr ir pilnīgi skaidrs, ka iepriekš minētais gan ir nepieciešams, bet ar to nepietiek, lai veiktu šo analīzi. Manuprāt, tā ir šo valdību kļūda, ka tās gandrīz nemaz nepievērš uzmanību *efektivitātes* prasībai, kas šajā kontekstā tomēr ir izšķiroši svarīga divos aspektos – kā tiesību normas *effet utile* un kā strīdā iesaistīto indivīdu adekvāta tiesību aizsardzība. Vairāki apsvērumi liek man pieņemt

[15] Skat., piemēram, spriedumu, 2020. gada 14. maijs, *Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság Dél-alföldi Regionális Igazgatóság* (C-924/19 PPU un C-925/19 PPU, EU:C:2020:367, 142. punkts un tajā minētā judikatūra).

[16] Skat. tostarp spriedumu, 2021. gada 15. aprīlis, *État belge* (Apstākļi pēc nodošanas lēmuma pieņemšanas) (C-194/19, EU:C:2021:270, 42. punkts un tajā minētā judikatūra).

[17] It īpaši skat. spriedumu, 2007. gada 13. marts, *Unibet* (C-432/05, EU:C:2007:163, 40. un 41. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra).

[18] Par to skat. *ibid*., 44. punkts.

[19] Es atgriezīšos pie šī jautājuma vēlāk, šo secinājumu 117.–120. punktā.

šādu viedokli: minētā interpretācija ir pretrunā šajā tiesību normā paredzētajam pienākumam (a), tā neatbilst vispāratzītajai *CILFIT* judikatūrai (b un c) un, vispārīgi runājot, tā neņem vērā prejudiciālā nolēmuma procedūras raksturu un mērķi (d). Es izskatīšu šos aspektus pēc kārtas.

a) LESD 267. panta trešās daļas formulējums

35. Saskaņā ar LESD 267. panta otro daļu, ja kādas dalībvalsts tiesā ierosina jautājumu par Savienības tiesību normu interpretāciju, šī tiesa, "ja tā uzskata, ka ir vajadzīgs Tiesas lēmums par šo jautājumu, lai šī tiesa varētu sniegt spriedumu, *var* lūgt, lai Tiesa sniedz nolēmumu par šo jautājumu". [20] Savukārt šī paša noteikuma trešajā daļā ir norādīts: "Ja šādu jautājumu ierosina par lietu, ko izskata dalībvalsts [pēdējās instances] tiesa, [..] tad šai dalībvalsts tiesai *jāgriežas* Tiesā" [21].

36. Ņemot vērā šīs normas formulējumu, Tiesa ir konsekventi norādījusi, ka ar LESD 267. pantu valstu tiesām ir piešķirtas *visplašākās iespējas* vērsties Tiesā, ja tās uzskata, ka izskatīšanā esošajā lietā rodas jautājumi par Savienības tiesību normu interpretāciju, kas nepieciešama tajās izskatāmo strīdu atrisināšanai. Tomēr pēdējās instances tiesās šī iespēja, "ievērojot Tiesas judikatūrā atzītos izņēmumus, *pat kļūst par pienākumu* vērsties Tiesā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu" [22].

37. Šajā kontekstā nevajadzētu aizmirst to, ka valstu tiesām tiesības iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet no paša Līguma. Ar LESD 267. pantu jebkurai tiesai jebkurā dalībvalstī ir dotas tiesības – un, lemjot pēdējā instancē, tai ir uzlikts pienākums – uzdot Tiesai prejudiciālus jautājumus. Šīs tiesības (un ar tām saistīto pienākumu) nevar noteikt valstu tiesību aktos. [23]

38. No tā izriet, ka valsts tiesību norma nevar *liegt* valsts tiesai izmantot iespēju vai pildīt pienākumu, kas paredzēts LESD 267. pantā, jo šīs raksturīgās iezīmes ir ar minēto normu izveidotās sadarbības sistēmas neatņemama sastāvdaļa. Turklāt Tiesa ir arī atzinusi, ka valsts tiesību norma, kas *attur* valsts tiesas no prejudiciālu jautājumu uzdošanas Tiesai, var būt nesaderīga ar Savienības tiesību aktiem, ja tā kaitē prerogatīvām, kas valsts tiesām piešķirtas LESD 267. pantā, un tādējādi var apdraudēt minēto sadarbību [24].

39. Man šķiet, ka filtrēšanas mehānismi, kas lielākā vai mazākā mērā atļauj valstu tiesām pašām izvēlēties lietas, dažos gadījumos var liegt valstu tiesām iespēju iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu vai vismaz atturēt no tā, ja kāda lieta neatbilst valsts tiesību aktos noteiktajiem filtrēšanas kritērijiem.

40. Piemēram, saskaņā ar tādu mehānismu kā šajā lietā aplūkotais, valsts tiesa izskatīs puses izvirzīto Savienības tiesību jautājumu pēc būtības un pēc tam izvērtēs, vai ir izpildīti LESD 267. panta trešajā daļā paredzētie nosacījumi, *tikai tad, ja* tā secinās, ka uzdotie jautājumi ir "svarīgi". Citos gadījumos valsts tiesa pat neizskatīs, vai minētajā tiesību normā noteiktais

[20] Mans izcēlums.

[21] Mans izcēlums.

[22] Skat. neseno spriedumu, 2023. gada 5. jūnijs, Komisija/Polija (Tiesnešu neatkarība un privātā dzīve) (C-204/21, EU:C:2023:442, 155. un 156. punkts, kā arī tajos minētā judikatūra). Mans izcēlums.

[23] Šajā nozīmē skat. ģenerāladvokāta M. Pojareša Maduru [*M. Poiares Maduro*] secinājumus lietā *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:294, 15. un 21. punkts).

[24] Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 2. marts, A. B. u.c. (Augstākās tiesas tiesnešu iecelšana amatā – prasījumi) (C-824/18, EU:C:2021:153, 93. un 94. punkts un tajā minētā judikatūra).

pienākums var būt jāpilda, un šis lēmums lielā mērā būs pašas valsts tiesas *izvēles* rezultāts. Patiešām, vispārīgie kasācijas sūdzību pieņemšanas kritēriji, piemēram, lietas nozīmīgums, neizbēgami ietver vērtējumus, kas zināmā mērā ir diskrecionāri.

41. Tiesību filozofam Ronaldam Dvorkinam [*Ronald Dworkin*] var būt taisnība, kad viņš rakstīja, ka "diskrēcija, tāpat kā caurums barankā, neeksistē citādi, kā tikai kā platība, ko ietver apkārt esošā ierobežojumu josta, [un] tāpēc tas ir relatīvs jēdziens".[25] Tomēr tas, ka valsts tiesām nav neierobežotas rīcības brīvības, jo tās zināmā mērā ierobežo valsts tiesību aktos noteiktie kritēriji, nemazina apstākli, ka pat šī *relatīvā rīcības brīvība* – lemt par to, vai izvirzītais jautājums ir pietiekami svarīgs – nav atļauta saskaņā ar Līgumu.

42. Kā jau paskaidrots, LESD 267. pantā ir noteikta skaidra atšķirība starp pēdējās instances tiesām un citām tiesām. Augstākās instances tiesām ir (plaša) rīcības brīvība iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, bet citām tiesām tādas nav. Būtībā, izmantojot filtrēšanas mehānismu, valstu tiesību akti atdod pēdējās instances valsts tiesām rīcības brīvību, ko Savienības Līgums mēģina izslēgt.

43. Tomēr šajā sakarā tiek apgalvots, ka pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. panta trešo daļu attiecas tikai uz jautājumiem, par kuriem – kā norādīts tā paša noteikuma otrajā daļā – "ir vajadzīgs [..] lēmums par šo jautājumu, lai [..] [iesniedzējtiesa] varētu sniegt spriedumu". Ja valsts tiesa uzdotos jautājumus uzskata par nenozīmīgiem, tad šai tiesai – tāda ir argumentācija – nav vajadzīga Tiesas atbilde, lai pieņemtu galīgo nolēmumu kādā lietā.

44. Es nepiekrītu šādam apgalvojumam. Tiesa ir konsekventi atzinusi, ka jēdziens "sniegt spriedumu" LESD 267. panta otrās daļas izpratnē "ir jāinterpretē plaši, lai novērstu to, ka noteikts skaits procesuālu jautājumu tiks uzskatīti par nepieņemamiem un nevarēs būt Tiesas interpretācijas priekšmets. Tātad šis jēdziens ir jāsaprot tādā nozīmē, ka tas ietver visu procesu, kas vainagojas ar iesniedzējtiesas spriedumu, lai Tiesa varētu lemt par visu to Savienības procesuālo tiesību normu interpretāciju, kas iesniedzējtiesai ir jāpiemēro, lai taisītu savu spriedumu."[26]

45. Līdz ar to tas, ka puses ierosinātais jautājums var attiekties uz procesuālu jautājumu, tostarp tādu, kas jāizskata *in limine litis*, pirms iesniedzējtiesa lemj par strīdu pēc būtības[27] (*in casu*, lai izlemtu, vai ir jāpiešķir atļauja iesniegt kasācijas sūdzību), un tas, ka iesniedzējtiesas lēmums šajā ziņā nav pieņemts kā "spriedums" vai lēmums par lietas būtību[28], nemazina attiecīgā jautājuma "nepieciešamību".

46. Nevar arī apgalvot, ka Tiesas lēmums par interpretācijas jautājumu, ko ierosinājusi puse, nav vajadzīgs, ja pēdējās instances valsts tiesa ir nolēmusi, ka šis jautājums saskaņā ar valsts tiesību aktos noteiktajiem kritērijiem nav pietiekami svarīgs, lai pamatotu kasācijas sūdzību. Kā es paskaidrošu vēlāk, ar "nepieciešamību" ir jāsaprot jautājuma spēja ietekmēt lietas atrisinājumu

[25] Dworkin, R., *Taking Rights Seriously*, *Harvard University Press*, Kembridža, 1978, 31. lpp.

[26] Skat., piemēram, spriedumu, 2015. gada 11. jūnijs, *Fahnenbrock* u.c. (C-226/13, C-245/13 un C-247/13, EU:C:2015:383, 30. punkts un tajā minētā judikatūra).

[27] Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 16. novembris, *Prokuratura Rejonowa w Mińsku Mazowieckim* u.c. (no C-748/19 līdz C-754/19, EU:C:2021:931, 49. punkts).

[28] Skat. tostarp spriedumu, 2019. gada 3. jūlijs, *Eurobolt* (C-644/17, EU:C:2019:555, 32. punkts), un spriedumu, 2019. gada 4. septembris, *Salvoni* (C-347/18, EU:C:2019:661, 46. punkts).

(ļoti vienkāršoti – kurš uzvar, kurš zaudē un kāpēc). Pretējā gadījumā, kā minēts iepriekš 41. punktā, valsts tiesai būtu jādod tiesības izlemt, kuri jautājumi ir jāuzdod Tiesai saskaņā ar LESD 267. pantu un kuri ne, pat ja šie jautājumi var būt izšķiroši konkrētā strīda atrisinājumam.

47. "Nepieciešamības" kritērija interpretāciju Tiesa būtībā ir izstrādājusi savā *CILFIT* judikatūrā, kurai es tagad pievērsīšos.

b) Lietas CILFIT judikatūra

48. Tiesa savā judikatūrā ir atzinusi, ka pastāv trīs izņēmumi no LESD 267. pantā noteiktā pienākuma iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Šie izņēmumi pirmo reizi tika "kodificēti" labi zināmajā spriedumā lietā *CILFIT*: i) ierosinātais jautājums nav būtisks ("nepieciešamība"), ii) attiecīgo Savienības tiesību normu Tiesa jau ir interpretējusi ("*acte éclairé*") vai arī iii) tā interpretācija ir tik acīmredzama, ka nav nekāda iemesla pamatotām šaubām ("*acte clair*") [29].

49. Šo izņēmumu piemērošanas joma ir precizēta un pilnveidota turpmākajā Tiesas judikatūrā.

50. Attiecībā uz *nepieciešamības* izņēmumu Tiesa ir pastāvīgi norādījusi, ka lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojums nav tāds, ka tas ļauj sniegt konsultatīvus atzinumus par vispārīgiem vai hipotētiskiem jautājumiem, bet gan tāds, ka tas ir nepieciešams efektīvai strīda izšķiršanai. Līdz ar to ir jābūt iespējai iesniedzējtiesas lēmumā ņemt vērā prejudiciālajā nolēmumā sniegto atbildi. [30] Tādējādi pēdējās instances valsts tiesai nav pienākuma iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja tā uzskata, ka jautājums nav būtisks, "t.i., ja atbilde uz šo jautājumu, lai kāda tā arī būtu, nekādi nevarētu ietekmēt lietas atrisinājumu". [31] Tā var būt, piemēram, gadījumā, ja strīdu var atrisināt, pamatojoties tikai uz valsts tiesību normām, vai arī ja Savienības tiesību normas, uz kurām sniegta atsauce, attiecas uz kādu strīda papildu aspektu, kas nav noteicošais lietas atrisinājumā [32].

51. Attiecībā uz *acte éclairé* izņēmumu Tiesa uzskatīja, ka šāda situācija rodas gan tad, ja ierosinātais jautājums pēc būtības ir identisks jautājumam, par kuru jau ir pieņemts prejudiciāls nolēmums līdzīgā lietā, gan tad, ja iepriekšējos Tiesas nolēmumos jau ir aplūkots attiecīgais tiesību jautājums, neatkarīgi no tā, kāda rakstura tiesvedības rezultātā tika pieņemti šie nolēmumi, pat ja konkrētie jautājumi nav pilnībā identiski [33].

52. Visbeidzot, attiecībā uz *acte clair* izņēmumu Tiesa paskaidroja, ka, pirms secināt, ka Savienības tiesību normas pareiza interpretācija ir tik acīmredzama, ka nerada nekādas pamatotas šaubas, pēdējās instances valsts tiesai ir jāpārliecinās, ka "arī visu citu dalībvalstu tiesām, kā arī Tiesai tas ir tikpat acīmredzams". [34] Interpretējot Savienības tiesību normas, valstu tiesām jāņem vērā "Savienības tiesību raksturīgās iezīmes, īpašās grūtības, ko rada to interpretācija, un risks, ka Eiropas Savienībā var rasties atšķirības tiesu nolēmumos" [35].

[29] Spriedums lietā *CILFIT*, 21. punkts.

[30] Skat. neseno spriedumu, 2023. gada 23. novembris, *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* (Ģimenes vienotība) (C-614/22, EU:C:2023:903, 15. un 16. punkts un tajā minētā judikatūra).

[31] Skat., piemēram, spriedumu, 2013. gada 18. jūlijs, *Consiglio Nazionale dei Geologi* (C-136/12, EU:C:2013:489, 26. punkts).

[32] Vispārīgi par "nepieciešamības" izņēmumu, ar turpmākām atsaucēm, skat.: Broberg, M. un Fenger, N., *Broberg and Fenger on Preliminary References to the European Court of Justice*, 3. izd., Oxford University Press, 2021, 208. un 209. lpp.

[33] Skat. spriedumu, *CILFIT*, 13. un 14. punkts.

[34] Skat. tostarp spriedumu, 2016. gada 28. jūlijs, *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 48. punkts).

[35] Skat. spriedumu, *CILFIT*, 17. punkts.

53. It īpaši Tiesa mudināja valstu tiesas, *inter alia*, ņemt vērā to, ka Savienības tiesību akti i) tiek rakstīti vairākās valodās un ka versijas dažādās valodās ir vienlīdz autentiskas; tāpēc tās ir jālasa kopsakarā, jo viena konkrēta versija nevar būt vienīgais interpretācijas pamats, un ii) tajos tiek izmantota sava īpaša terminoloģija un juridiskiem jēdzieniem tajos ne vienmēr ir tāda pati nozīme kā attiecīgajiem jēdzieniem, kādi var pastāvēt dalībvalstu tiesību aktos. Turklāt Tiesa uzsvēra, ka Savienības hermeneitika pieprasa, lai attiecīgā Savienības tiesību norma tiktu interpretēta tās kontekstā un izskatīta, ņemot vērā attiecīgo Savienības tiesību aktu kopumu atbilstīgi tā mērķiem un attīstības stāvoklim dienā, kad šī tiesību norma ir jāpiemēro [36].

54. Turklāt Tiesa norādīja – tas, ka citas valsts tiesas ir pieņēmušas pretrunīgus lēmumus saistībā ar attiecīgajām Savienības tiesību normām, pats par sevi neizraisa pienākumu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tomēr pretrunīga judikatūra valsts un/vai visas Eiropas līmenī var liecināt par interpretācijas grūtībām, ar kurām bieži saskaras dažādu dalībvalstu tiesas, un tādēļ var būt nepieciešams, lai pēdējās instances tiesa iesniedz lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu [37].

55. Ņemot to visu vērā, es nesaskatu, kādā veidā tādi filtrēšanas mehānismi kā pamatlietā aplūkotais varētu precīzi "iekļauties" kādā no šiem izņēmumiem. Man šķiet, ka visos šajos scenārijos pēdējās instances valsts tiesai vispirms ir jāizskata puses izvirzītais Savienības tiesību jautājums, lai varētu izlemt, vai ir piemērojams kāds no izņēmumiem. Būtībā spriedumā lietā *CILFIT* tiek prasīts, lai valstu tiesas pašas sev uzdotu jautājumu – vai ir nepieciešams izskatīt izvirzīto jautājumu, lai pieņemtu galīgo nolēmumu strīdā? Vai šis jautājums nav jārisina tiktāl, ciktāl minētās Savienības tiesību normas nozīme un piemērošanas joma ir pietiekami skaidra vai arī Tiesas judikatūrā tā ir pietiekami izskaidrota?

56. Tomēr, izmantojot tādus mehānismus kā pamatlietā aplūkotais, pēdējās instances valsts tiesa nekad nevarēs sasniegt posmu, kurā šie jautājumi ir izskatīti. No tā izrietošajā pamatojumā ir kāds starpposms – ir jāpārbauda, vai izvirzītais jautājums ir "svarīgs" (vai arī tas atbilst citiem valsts tiesību aktos noteiktajiem filtrēšanas kritērijiem). Ja atbilde ir noliedzoša, tiesai nav jāpārbauda, vai ir piemērojams kāds no *CILFIT* izņēmumiem, un tiesvedība tiek izbeigta.

57. Tomēr dažas valdības uzskata, ka *CILFIT* judikatūra nav pretrunā šādam rezultātam, un, lai to pamatotu, atsaucas uz spriedumu lietā *Aquino*. Tagad es aplūkošu šo argumentu.

c) Aquino

58. Spriedumā lietā *Aquino* Tiesa konstatēja, ka pēdējās instances tiesa principā var atteikties vērsties Tiesā ar prejudiciāliem jautājumiem, ja kasācijas sūdzība tiek noraidīta, pamatojoties uz *nepieņemamības* apsvērumiem, kas raksturīgi tiesvedībai šajā tiesā. Patiešām, šādā gadījumā izvirzītam Savienības tiesību jautājumam nebūtu nozīmes, jo atbilde uz šo jautājumu nevarētu ietekmēt strīda atrisinājumu [38].

59. Aplūkojot vispārīgi, var šķist, ka Tiesas spriedums apstiprina to valdību nostāju, kuras aicina piemērot samērā plašu LESD 267. panta trešās daļas interpretāciju. Piemēram, attiecīgajā valsts tiesību aktā noteiktie filtrēšanas kritēriji ir formulēti saistībā ar kasācijas sūdzību "pieņemamību".

[36] Skat. spriedumu, *CILFIT*, 18.–20. punkts.

[37] Skat., piemēram, spriedumu, 2015. gada 9. septembris, *Ferreira da Silva e Brito* u.c. (C-160/14, EU:C:2015:565, 45. punkts), un spriedumu, 2015. gada 9. septembris, X un *van Dijk* (C-72/14 un C-197/14, EU:C:2015:564, 55. punkts).

[38] Skat. it īpaši sprieduma *Aquino* 56. punktu.

60. Tomēr, manuprāt, tas būtu nepareizs veids, kā interpretēt spriedumu lietā *Aquino*.

61. Strīds, kas lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu lietā *Aquino* pamatā, attiecās uz situāciju, kurā prasītāja lūgums vērsties Tiesā saskaņā ar LESD 267. pantu pirmajā instancē tika iesniegts kā procesuāls dokuments, ko valsts tiesa nevarēja ņemt vērā, jo tas tika iesniegts novēloti. Turklāt prasītāja lūgums pēc tam tika atkārtots kasācijas sūdzībā, taču šī kasācijas sūdzība netika izskatīta pēc būtības (tāpat kā tās pieņemamība), jo tika atzīts, ka saskaņā ar attiecīgiem procesuālajiem noteikumiem ir piemērojama likumā noteikta prasījuma pārtraukšanas prezumpcija no prasītāja puses [39].

62. Tādējādi nepieņemamības pamatiem, ko Tiesa ņēma vērā spriedumā lietā *Aquino*, bija formāls raksturs, un tie principā liedza valsts tiesai veikt jebkādu pārbaudi pēc būtības par pušu izvirzītajiem argumentiem. Tiesas spriedums bija atbilstīgs iedibinātajai judikatūrai, kurā ir skaidri norādīts, ka valsts tiesību normas, kas paredz formālus nosacījumus prasības pieņemamībai, piemēram, attiecībā uz termiņiem, advokātu pārstāvību, iepriekšējiem procesuālajiem pasākumiem, tiesvedības izmaksām un tā tālāk – kopumā ir saderīgas ar Savienības tiesību aktiem, ja tās atbilst iepriekš minētajām līdzvērtības un efektivitātes prasībām [40].

63. Tādējādi situācija lietā *Aquino* bija atšķirīga no tās, par kuru ir runa šajā tiesvedībā, kas, kā paskaidrots, ietver valsts tiesas diskrecionāru lēmumu par to, vai lieta ir jāizskata, ņemot vērā to, cik "svarīgs" ir tiesību jautājums, ko puse izvirzījusi pārskatīšanai savā kasācijas sūdzībā. Līdz ar to, manuprāt, pastāv kvalitatīva atšķirība starp formālajiem pieņemamības kritērijiem, kuri, ja tie netiek ievēroti, pilnībā liedz attiecīgajai valsts tiesai izskatīt kasācijas sūdzības iesniedzēja izvirzīto Savienības tiesību jautājumu, un starp pieņemamības materiālajiem kritērijiem (piemēram, lietas nozīmīgumu), kas savukārt ietver zināmu šī jautājuma izskatīšanu, lai noteiktu, vai attiecīgā tiesa vēlas par to lemt.

64. Pirmajā gadījumā tas, ka valsts tiesa neizskatīs izvirzīto Savienības tiesību jautājumu, parasti ir kasācijas sūdzības iesniedzēja neuzmanības rezultāts, jo viņš nav ievērojis attiecīgos procesuālos noteikumus. Turpretim otrajā gadījumā kasācijas sūdzības iesniedzējs ir, tā sakot, izdarījis visu, ko viņš varēja izdarīt, lai izvirzīto jautājumu izskatītu valsts tiesa un lai gadījumā, ja ir izpildīti LESD 267. panta trešās daļas nosacījumi, šo jautājumu varētu nodot izskatīšanai Tiesā. Valsts tiesa uzņemas atbildību par lēmumu, vai iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, pamatojoties uz kritērijiem, kas noteikti valsts tiesību aktos (filtrēšanas mehānisms), nevis uz tiem, kuru pamatā ir Savienības tiesību akti (*CILFIT* judikatūra).

65. Vēlos garāmejot piebilst, ka man ir grūti arī piekrist argumentam, saskaņā ar kuru, izvērtējot, vai lieta atbilst kasācijas sūdzības pieļaujamības kritērijiem, valsts tiesa var izvairīties no kasācijas sūdzības iesniedzēja izvirzītā Savienības tiesību jautājuma jebkādas izskatīšanas *pēc būtības*.

66. Es saprotu, ka šajā sākotnējā procedūras posmā valsts tiesai ir tikai jāidentificē lietā izvirzītais *tiesību jautājums*, nevis jāatrod *atbilde* uz to. Tomēr man šķiet, ka bieži vien būs grūti noteikt jautājuma nozīmīgumu, vismaz sākotnēji neņemot vērā atbildi, ko uz šo jautājumu sniedza zemākas instances tiesa.

[39] Skat. it īpaši sprieduma *Aquino* 20., 23., 24., 27. un 54. punktu.

[40] Skat. tostarp spriedumus, 2010. gada 18. marts, *Alassini* u.c. (no C-317/08 līdz C-320/08, EU:C:2010:146, 61.–66. punkts); 2016. gada 30. jūnijs, *Toma* un *Biroul Executorului Judecătoresc Horaţiu-Vasile Cruduleci* (C-205/15, EU:C:2016:499, 44. punkts); un 2020. gada 9. septembris, *Commissaire général aux réfugiés et aux apatrides* (Turpmāka pieteikuma noraidīšana – Termiņš prasības celšanai) (C-651/19, EU:C:2020:681, 53. punkts).

67. Piemēram, vai saskaņā ar aplūkoto filtrēšanas mehānismu *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa) var lemt par to, vai kasācijas sūdzības iesniedzējas izvirzītais Savienības tiesību jautājums ir i) "svarīgs, lai nodrošinātu juridisko noteiktību, tiesību vienveidīgu piemērošanu vai tiesību attīstību ar judikatūras starpniecību"; vai tāds, attiecībā uz kuru ii) "zemākas instances tiesas lēmums atkāpās no Augstākās tiesas judikatūras"; iii) "nav Augstākās tiesas judikatūras"; vai iv) "Augstākās tiesas judikatūra nav vienveidīga", ja tā zināmā mērā neizskata šo jautājumu pēc būtības? Jāsaka, ka man ir šaubas.

68. Iepriekš minētais liecina, ka no lietas *Aquino* izrietošo principu nevar piemērot šajā lietā. Atšķirībā no šajā lietā aplūkojamās situācijas lietā *Aquino* nebija nekādu problēmu ar LESD 267. panta trešajā daļā minēto efektivitāti.

69. Šī atšķirība skaidri izriet arī no sprieduma lietā *Aquino*. Tiesa norādīja, ka "prejudiciāla jautājuma iesniegšanai Tiesā nebija nozīmes, jo atbilde uz šo jautājumu *nekādā veidā nevarēja* ietekmēt strīda atrisinājumu".[41] Tas noteikti nebūtu taisnība attiecībā uz strīdu, kas tiek izlemts, pamatojoties uz noteiktu Savienības tiesību interpretāciju, un par kuru faktiski ir iespējama kasācijas sūdzība, bet vienkārši tiek atzīts, ka tas nerada jautājumus, kuri būtu pietiekami svarīgi, lai tos pārskatītu. Šādā gadījumā Tiesas atbilde uz kasācijas sūdzības iesniedzējas izvirzīto jautājumu, atšķirībā no sprieduma lietā *Aquino*, varētu būt izšķiroša strīda atrisinājumam.

70. Turklāt spriedumā lietā *Aquino* Tiesa skaidri un nepārprotami ierobežoja tās nolēmuma piemērošanas jomu, norādot, ka "valsts procesuālās tiesību normas [,piemēram, kasācijas sūdzību nepieļaujamības dēļ,] nevar ne apdraudēt kompetenci, kas valsts tiesai ir saskaņā ar LESD 267. pantu, ne to atbrīvot no *pienākumiem*, kuri tai ir saskaņā ar šo pašu tiesību normu"[42].

71. Nedrīkst aizmirst to, ka spriedums lietā *Aquino* tika pieņemts bez ģenerāladvokāta secinājumiem, un tas nozīmē, ka Tiesa saskaņā ar Statūtu 20. panta piekto daļu uzskatīja, ka "lieta nerada jaunus tiesību jautājumus". Manuprāt, ja sprieduma lietā *Aquino* interpretācija būtu tāda, kā apgalvoja dažas valdības, šai lietā būtu vajadzīgi secinājumi, jo tas nozīmētu, ka tiek būtiski paplašināta viena no sprieduma lietā *CILFIT* izņēmuma piemērošanas joma.

72. Šķiet, ka manu judikatūras interpretāciju apstiprina arī divi citi apstākļi. Secinājumos lietā *Wiener SI* ģenerāladvokāts F. Džeikobss [*F. Jacobs*] ierosināja Tiesai ierobežot sprieduma lietā *CILFIT* piemērošanas jomu[43], pieprasot, lai pēdējās instances valsts tiesas iesniedz lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu tikai tad, ja tiek izvirzīti "vispārīgi interpretācijas jautājumi" vai "vispārīgi svarīgi" jautājumi.[44] Tiesa tomēr neapstiprināja šādu kritēriju, kas zināmā mērā līdzinās tam kritērijam, kas attiecas uz lietas nozīmīgumu saskaņā ar aplūkojamo filtrēšanas mehānismu.

73. Pavisam nesen lietā *Consorzio* Tiesa atsaucās uz spriedumu lietā *Aquino* un apstiprināja to attiecībā uz valsts procesuālo noteikumu, saskaņā ar kuru strīda priekšmetu nosaka juridiskie pamati, kas tika izvirzīti laikā, kad prasība tika celta.[45] Arī šis valsts procesuālais noteikums attiecās uz prasības pieņemamības formālo pamatojumu, un tas nepiešķīra valsts tiesai nekādu rīcības brīvību lietu izvēlē.

[41] Sprieduma 46. punkts. Mans izcēlums.

[42] Sprieduma 47. punkts. Mans izcēlums.

[43] Skat. it īpaši secinājumu 58., 59. un 64. punktu (C-338/95, EU:C:1997:352).

[44] Par šiem apzīmējumiem skat. *ibid*., attiecīgi 38., 55. un 64. punktu un 20., 58. un 62. punktu.

[45] Skat. spriedumu *Consorzio*, 60.–65. punkts.

74. Ņemot vērā iepriekš minēto, mani nepārliecina valdību argumenti, kuru pamatā ir spriedums lietā *Aquino*. Pēc šī jautājuma izskatīšanas es tagad paskaidrošu, kāpēc uzskatu, ka veids, kā valdības interpretē LESD 267. panta trešo daļu, neatbilst Tiesas pastāvīgajai judikatūrai attiecībā uz prejudiciālā nolēmuma procedūras raksturu un mērķi.

d) Prejudiciālā nolēmuma procedūras raksturs un mērķis

75. Kā Tiesa ir pastāvīgi ir lēmusi, Savienības tiesu sistēmai, kādu to ir iecerējuši Līgumu izstrādātāji, stūrakmens ir LESD 267. pantā paredzētā prejudiciālā nolēmuma procedūra. Izveidojot dialoga mehānismu starp dažādām tiesām, it īpaši starp Tiesu un dalībvalstu tiesām, šīs procedūras mērķis ir nodrošināt Savienības tiesību vienveidīgu interpretāciju, tādējādi ļaujot nodrošināt to konsekvenci, pilnīgu iedarbību un autonomiju, kā arī, galu galā, pašu ar Līgumiem izveidoto tiesību raksturu.[46] Kā norādīja Tiesa, šīs procedūras mērķis ir nodrošināt, lai Savienības tiesību aktiem *visos apstākļos* būtu vienāda iedarbība visās dalībvalstīs, un tādējādi nepieļaut atšķirīgu interpretāciju tiesību aktiem, kas jāpiemēro valstu tiesām[47].

76. Tādējādi izveidotā sistēma nodrošina tiešu sadarbību starp Tiesu un valstu tiesām, un tās ietvaros valstu tiesas tiek cieši iesaistītas Savienības tiesību aktu pareizā piemērošanā un vienveidīgā interpretācijā, *kā arī* Savienības tiesību aktu piešķirto individuālo tiesību aizsardzībā.[48] Attiecībā uz šo otro aspektu vēlos uzsvērt, ka prejudiciālā nolēmuma procedūra ir neatņemama tiesiskās aizsardzības līdzekļu sistēmas sastāvdaļa, ko izveidojuši Līgumu izstrādātāji, lai nodrošinātu to, ka atbilstoši LES 19. panta 1. punktā un Hartas 47. pantā paredzētajam ikviena persona, kuras Savienības tiesību aktos noteiktās tiesības nelabvēlīgi ietekmē Savienības iestāžu vai valsts iestāžu darbība (vai bezdarbība), var saņemt efektīvu tiesas aizsardzību[49].

77. Tomēr es noteikti apzinos to, ka prejudiciālā nolēmuma procedūra ir sava veida dialogs starp tiesām un to nevar uzskatīt par "tiesiskās aizsardzības līdzekl[i], kas ir pieejams lietas dalībniekiem lietā, ko izskata valsts tiesa".[50] Valsts tiesvedībā iesaistītajām pusēm patiešām nav subjekta tiesību lūgt valsts tiesu iesniegt Tiesai lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tādēļ ar to vien, ka puse apgalvo, ka strīds rada jautājumu par Savienības tiesību interpretāciju, nepietiek, lai attiecīgā tiesa būtu spiesta uzskatīt, ka šāds jautājums ir "uzdots" LESD 267. panta nozīmē[51].

78. Neraugoties uz to, es uzskatu, ka no LESD 267. panta trešās daļas, kas tiek interpretēta, lasot to LES 19. panta 1. punkta un Hartas 47. panta gaismā, izriet, ka jebkurā gadījumā "dalībvalsts tiesai, kuras lēmumus saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktiem nevar pārsūdzēt", *a priori* jābūt *identificējamai*. Tā ir tāpēc, ka visiem lietas dalībniekiem, ja ir izpildīti attiecīgie nosacījumi, ir jābūt iespējai, lai tos Savienības tiesību interpretācijas jautājumus, kurus viņi ir pienācīgi izvirzījuši valsts tiesvedībā un no kuriem var būt atkarīgs lietas atrisinājums, uzklausītu autoritatīvs Savienības tiesību interpretētājs – Eiropas Savienības Tiesa. Šā iemesla dēļ valsts

[46] Šajā nozīmē skat. 2014. gada 18. decembra atzinumu 2/13 (Savienības pievienošanās ECPAK) (EU:C:2014:2454, 176. punkts un tajā minētā judikatūra).

[47] Skat., piemēram, spriedumu, 2022. gada 22. februāris, RS (Konstitucionālās tiesas spriedumu iedarbība) (C-430/21, EU:C:2022:99, 64. punkts un tajā minētā judikatūra).

[48] Skat. spriedumu *Consorzio*, 29. punkts un tajā minētā judikatūra.

[49] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 1992. gada 3. decembris, *Oleificio Borelli*/Komisija (C-97/91, EU:C:1992:491, 13. un 14. punkts), un spriedumu, 2013. gada 3. oktobris, *Inuit Tapiriit Kanatami* u.c./Parlaments un Padome (C-583/11 P, EU:C:2013:625, 93. punkts).

[50] Skat. spriedumu, 2006. gada 10. janvāris, *IATA un ELFAA* (C-344/04, EU:C:2006:10, 28. punkts un tajā minētā judikatūra).

[51] Skat. nesenos ģenerāladvokāta M. Špunara [*M. Szpunar*] secinājumus lietā *Airbnb Ireland* un *Airbnb Payments UK* (C-83/21, EU:C:2022:545, 86. punkts un tajos minētā judikatūra).

tiesu sistēmā vienmēr ir jābūt tādai tiesai, kas darbojas kā pēdējās instances tiesa un tādējādi uzņemas atbildību katrā konkrētā strīdā pārbaudīt, vai ir izpildīti LESD 267. panta trešajā daļā paredzētie nosacījumi.

79. Šajā ziņā ir svarīgi uzsvērt to, ka tādiem elementiem kā strīda vērtība naudas izteiksmē, iespējamā likumpārkāpuma nelielais apjoms vai lietā izvirzīto tiesību jautājumu nozīmīgums saskaņā ar LESD 267. panta trešo daļu nav būtiskas nozīmes. Vienīgais svarīgais elements ir tas, vai attiecībā uz izvirzīto Savienības tiesību jautājumu ir piemērojami *CILFIT* izņēmumi.

80. Šajā kontekstā vēlos vēlreiz uzsvērt to, ka, iesniedzot lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, valsts tiesas darbojas ne tikai kā valsts tiesas, bet arī kā "Savienības tiesību tiesneši", pamatojoties uz pilnvarām (un, atkarībā no konkrētā gadījuma, arī pienākuma), kas izriet no LESD 267. panta. Procedūrai, ko šīs tiesas ierosina, kā paskaidrots, ir divējāds mērķis: i) *makromērķis*, kam ir ievērojams publiskais raksturs – nodrošināt Savienības tiesību vienveidību, konsekvenci un autonomiju, un ar to nesaraujami saistītais ii) *mikromērķis*, kam lielākoties ir privāts raksturs – garantēt indivīdu efektīvu tiesisko aizsardzību Savienības tiesību jomā.[52]

81. Ņemot to vērā, man šķiet diezgan skaidrs, ka filtrēšanas mehānismi, kas valstu augstākās instances tiesām dod rīcības brīvību attiecībā uz lietām un/vai tiesību jautājumiem, kas tiks izskatīti kasācijas kārtībā, var traucēt abu minēto mērķu sasniegšanu "jebkuros apstākļos".[53] Pēdējās instances tiesas apstiprina zemāko instanču tiesu lēmumus, nepārbaudot, vai to sniegtā attiecīgo Savienības tiesību normu interpretācija ir bijusi pareiza, neraugoties uz to, ka kasācijas sūdzības iesniedzējs, iespējams, ir pienācīgi norādījis un pierādījis, ka šo normu alternatīvas interpretācijas ir ticamas.

82. Rezultātā nepareiza Savienības tiesību interpretācija var nostiprināties valstu judikatūrā, izraisot atšķirības tiesu nolēmumos Eiropas Savienībā. Turklāt strīdā iesaistītajai pusei tiek liegta iespēja, ka tās argumentus par to, kā pareizi interpretēt attiecīgās Savienības tiesību normas, uz kurām šie argumenti ir balstīti, izskatīs Tiesa.

83. Manus secinājumus šajā ziņā neliek apšaubīt dažu lietas dalībnieku tiesas sēdē izteiktais arguments, ka no minētajām problēmām varētu izvairīties, atzīstot, ka gadījumā, ja kasācijas sūdzība netiek pieļauta, zemākas instances tiesa būtu jāuzskata par pēdējās instances tiesu LESD 267. panta izpratnē. Šie lietas dalībnieki atsaucas uz Tiesas judikatūru, saskaņā ar kuru var uzskatīt, ka zemākas instances tiesa rīkojas šādā statusā, ja kādā konkrētā strīdā tās lēmums ir galīgs, ņemot vērā, ka pret to nav pieejams neviens tiesiskās aizsardzības līdzeklis[54].

84. Tomēr minētā judikatūra nav piemērojama tādās situācijās kā izskatāmā lieta. Kā Tiesa ir atzinusi spriedumā *Lyckeskog*, zemākas instances tiesu nevar uzskatīt par "augstākās instances tiesu", ja ir iespējama kasācijas sūdzība pret tās lēmumu, bet šādas kasācijas sūdzības izskatīšana pēc būtības ir atkarīga no pēdējās instances tiesas iepriekšēja paziņojuma par pieļaujamību.[55] Tā ir saprātīga pieeja – galu galā, kā zemākas instances tiesa, izskatot lietu pēc būtības, var zināt, vai augstākas instances tiesa pieļaus turpmāku kasācijas sūdzību?

[52] Skat. manus secinājumus, *Profi Credit Polska* (Tiesvedības, kurā pasludināts galīgs spriedums, atjaunošana) (C-582/21, EU:C:2023:674, 83. punkts), ar atsauci uz ģenerāladvokāta M. Bobeka [*M. Bobek*] secinājumiem lietā *Consorzio Italian Management* un *Catania Multiservizi* (C-561/19, EU:C:2021:291, 55. punkts) (turpmāk tekstā – "secinājumi *Consorzio*").

[53] Skat. iepriekš šo secinājumu 75. punktu.

[54] Šajā nozīmē skat. spriedumus, 1964. gada 15. jūlijs, *Costa* (6/64, EU:C:1964:66, 592. punkts), 2005. gada 15. septembris, *Intermodal Transports* (C-495/03, EU:C:2005:552, 30. punkts), un spriedumu lietā *Aquino*, 34. punkts.

[55] Spriedums, 2002. gada 4. jūnijs (C-99/00, EU:C:2002:329, 16.–19. punkts).

e) Starpsecinājums

85. Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, es piekrītu Latvijas, Nīderlandes, Slovēnijas un Somijas valdībām, ka dalībvalstīm ir plaša rīcības brīvība attiecībā uz filtrēšanas mehānismu ieviešanu un izstrādi, un tā ļauj pēdējās instances tiesām šajās valstīs izvēlēties lietas, kuras tās vēlas izskatīt, un lemt par kasācijas sūdzību. Es arī piekrītu šīm valdībām, ka saskaņā ar procesuālās autonomijas principu šādu mehānismu saderība ar Savienības tiesībām galvenokārt ir atkarīga no tā, vai tiek ievēroti līdzvērtības un efektivitātes principi. Visbeidzot, ir pamats apgalvot, ka šajā kontekstā līdzvērtības principam ir būtiska nozīme – lemjot par to, vai pieļaut kasācijas sūdzību, valstu tiesām ir vienādi jāizskata gan valsts tiesību jautājumi, gan Savienības tiesību jautājumi.

86. Tomēr iepriekš manis izskaidroto iemeslu dēļ es šaubos, vai efektivitātes princips vienmēr tiek ievērots, ja filtrēšanas mehānismi piešķir valstu pēdējās instances tiesām zināmu rīcības brīvību izvēlēties izskatāmās lietas. Šādi mehānismi var minētajām tiesām dot iespēju izvairīties no pārbaudes par to, vai ir izpildīti LESD 267. panta trešajā daļā paredzētie nosacījumi. Līdz ar to šie mehānismi *de facto* aizstāj pienākumu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas noteikts ar minēto tiesību normu, ar vienkāršu rīcības brīvību [56].

87. Ņemot to vērā – vai tas nozīmē, ka tādi filtrēšanas mehānismi kā pamatlietā aplūkotais noteikti nav saderīgi ar Savienības tiesībām?

3. Filtrēšanas mehānismi: valstu tiesiskā regulējuma interpretācija un piemērošana saskaņā ar spriedumiem CILFIT un Consorzio

88. Tagad es paskaidrošu, kāpēc es nedomāju, ka tā parasti ir. Patiesībā es uzskatu, ka lielākajā daļā lietu attiecīgo valsts noteikumu interpretācija un piemērošana saskaņā ar Tiesas judikatūrā noteiktajiem principiem nodrošinās minēto mehānismu saderību ar Savienības tiesībām. Šādi rīkojoties, attiecīgās tiesas būtībā piemērotu valsts tiesību aktos noteiktos filtrēšanas kritērijus, vienlaikus ņemot vērā arī Savienības tiesību īpašās iezīmes.

89. Manuprāt, tas jo īpaši izriet no nesenā Tiesas sprieduma *Consorzio*. Ņemot vērā šī nolēmuma lielo nozīmi, uzskatu par lietderīgu atgādināt tā galvenos principus (a), pirms paskaidroju, kāpēc tas šķiet īpaši būtisks šajā lietā (b).

a) Consorzio

90. LESD 267. pantā noteiktā lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanas pienākuma izņēmumu precizēšanas process noslēdzās ar neseno Tiesas virspalātas spriedumu lietā *Consorzio*. Šis spriedums ir īpašas ievērības cienīgs vairāku iemeslu dēļ.

[56] Skat., *mutatis mutandis*, ģenerāladvokāta A. Ticano [*A. Tizzano*] secinājumus lietā *Lyckeskog* (C-99/00, EU:C:2002:108, 63. punkts), un ģenerāladvokāta M. Pojareša Maduru secinājumus lietā *Cartesio* (C-210/06, EU:C:2008:294, 20. punkts).

91. Pirmkārt, pēc rūpīgām pārdomām un, neraugoties uz vairāku ģenerāladvokātu ierosinājumiem pilnībā vai daļēji [57] pārskatīt savu pieeju, Tiesa nolēma kopumā apstiprināt judikatūru spriedumā *CILFIT*.

92. Turklāt Tiesa – iespējams, iedvesmojoties no Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā – "ECT") [58] judikatūras – konstatēja, ka no sistēmas, kas izveidota ar LESD 267. pantu, tā interpretācijā Hartas 47. panta gaismā, izriet, ka gadījumā, ja pēdējās instances valsts tiesa uzskata, ka, piemērojot kādu no *CILFIT* izņēmumiem, tā ir atbrīvota no pienākuma iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, "tiesas nolēmuma pamatojumā ir jānorāda vai nu tas, ka izvirzītajam Savienības tiesību jautājumam nav nozīmes strīda atrisināšanā, vai tas, ka attiecīgās Savienības tiesību normas interpretācija ir balstīta uz Tiesas judikatūru, vai arī, ja šādas judikatūras nav, tas ka Savienības tiesību interpretācija [..] ir tik acīmredzama, ka nerodas nekādas pamatotas šaubas" [59].

93. Visbeidzot, Tiesa izmantoja iespēju uzlabot dažus *acte clair* izņēmuma aspektus. Lai gan šie uzlabojumi kopumā atbilst pamatprincipiem, kas bija Tiesas iepriekšējo nolēmumu pamatā, tie nekādā ziņā nav mazāk nozīmīgi. Es vēlos vērst uzmanību uz *pieciem* attiecīgā sprieduma aspektiem.

94. Pirmkārt, Tiesa zināmā mērā ir ierobežojusi pēdējās instances tiesām izvirzītās prasības apjomu, lai nodrošinātu, ka atbilde uz Savienības tiesību jautājumu, ko tās uzskata par acīmredzamu, ir vienlīdz acīmredzama arī citām Eiropas Savienības tiesām. Sprieduma *Consorzio* 40. punkts ir piemērojams "citu dalībvalstu *pēdējās instances* tiesām, kā arī Tiesai" [60].

95. Otrkārt, Tiesa arī precizēja apjomu valstu tiesu pienākumam ņemt vērā to, ka Savienības tiesību normas ir izstrādātas vairākās valodās un ka visas valodu versijas ir autentiskas. Kā paskaidroja Tiesa, pēdējās instances tiesai nevar prasīt "izvērtēt katru no attiecīgās Savienības tiesību normas valodu versijām". Tomēr tai "ir jāņem vērā atšķirības starp šīs tiesību normas valodu versijām, *kuras tai ir zināmas*, it īpaši, ja šīs atšķirības ir *norādījuši lietas dalībnieki* un ja tās ir pierādītas" [61].

96. Treškārt, Tiesa arī mēģināja precizēt nenoteiktības pakāpi, kas ir nepieciešama, lai radītu pienākumu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tiesa norādīja, ka "tikai ar *iespēju* veikt vienu vai vairākas citādas Savienības tiesību normas interpretācijas, ja vien attiecīgajai valsts tiesai neviena no tām nešķiet *pietiekami ticama*, [..] nepietiek, lai uzskatītu, ka pastāv pamatotas šaubas par šīs tiesību normas pareizu interpretāciju" [62].

97. Ceturtkārt, Tiesa nedaudz paskaidroja nozīmi, kas jāpiešķir apstāklim, ka pastāv atšķirīgas judikatūras nostādnes par kādu interpretācijas jautājumu. Šajā ziņā tā norādīja: "ja pēdējās instances valsts tiesai top zināms, ka kādas dalībvalsts tiesās vai starp vairāku dalībvalstu tiesām pastāv atšķirīgi judikatūras virzieni par tādas Savienības tiesību normas interpretāciju, kas

[57] Skat. it īpaši ģenerāladvokāta F. Džeikobsa secinājumus lietā *Wiener SI* (C-338/95, EU:C:1997:352); ģenerāladvokāta D. Ruisa-Harabo Kolomera [D. *Ruiz-Jarabo Colomer*] secinājumus lietā *Gaston Schul Douane-expediteur* (C-461/03, EU:C:2005:415); ģenerāladvokāta N. Vāla [*N. Wahl*] secinājumus apvienotajās lietās X un *van Dijk* (C-72/14 un C-197/14, EU:C:2015:319); un – visbeidzot, bet ne mazāk svarīgi – ģenerāladvokāta M. Bobeka secinājumus lietā *Consorzio*.

[58] Skat. turpmāk šo secinājumu 122.–133. punktu.

[59] Sprieduma *Consorzio* 51. punkts.

[60] Mans izcēlums.

[61] Sprieduma *Consorzio* 44. punkts. Mans izcēlums.

[62] Sprieduma *Consorzio* 48. punkts. Mans izcēlums. Par to skat. arī ģenerāladvokāta M. Bobeka secinājumus lietā *Consorzio*, 150.–157. punkts.

piemērojama pamatlietā, tai ir *jābūt īpaši uzmanīgai*, veicot vērtējumu par to, vai attiecībā uz konkrētās Savienības tiesību normas pareizu interpretāciju, iespējams, nepastāv pamatotas šaubas [..]"[63].

98. Piektkārt, lai gan dažos agrākos nolēmumos Tiesa bija prasījusi valstu tiesām konstatēt, ka "Savienības tiesību pareiza *piemērošana* ir tik acīmredzama, ka nerodas nekādas šaubas"[64], spriedumā *Consorzio* tika norādīts uz nepieciešamību konstatēt, ka "Savienības tiesību pareiza *interpretācija* ir tik acīmredzama, ka nerodas nekādas pamatotas šaubas".[65] Iespējams, ka to šajā ziņā ir ietekmējuši ģenerāladvokāta M. Bobeka [*M. Bobek*] apsvērumi[66], un jēdziens "piemērošana" ir reti sastopams sprieduma tekstā[67], kurā arī ir skaidri nodalītas tiesību piemērošanas un interpretācijas darbības[68].

99. Tagad es paskaidrošu, kāpēc daži šī sprieduma aspekti ir īpaši svarīgi apspriežamajam tiesību jautājumam.

b) Pušu uzdevumi, kritērija nepieciešamība un "acte clair" jēdziens

100. Man šķiet, ka, it īpaši, ja tiek ņemti vērā Tiesas spriedumā *Consorzio* sniegtie paskaidrojumi, judikatūrai par izņēmumiem no LESD 267. panta trešajā daļā paredzētā pienākuma lielā mērā var "piemērot" tādus filtrēšanas mehānismus kā pamatlietā aplūkotais.

101. Pirmkārt, atšķirībā no dažiem viedokļu paudējiem[69], es neuzskatu, ka vairāku esošās judikatūras daļu, kurās Tiesa iesaistījās ar spriedumu *Consorzio*, pārformulēšana, pārvirzot uzmanību no Savienības tiesību *piemērošanas* uz to *interpretāciju*, ir kāda stilistiska vingrinājuma rezultāts. Manuprāt, tā drīzāk liecina par prejudiciālā nolēmuma procedūras priekšmeta un mērķa un līdz ar to arī LESD 267. panta trešajā daļā paredzētās piemērošanas jomas pakāpenisku koncepta pārstrādāšanu.

102. Es labi apzinos, ka atšķirība starp interpretāciju un piemērošanu ne vienmēr ir vienkārša un ka abas šīs darbības bieži vien ir savstarpēji saistītas.[70] Tomēr esmu pārliecināts, ka starp tām abām pastāv konceptuāla atšķirība. Es neuzdrošināšos sniegt zinātniski precīzas šo jēdzienu definīcijas. Šīs analīzes nolūkā pietiek norādīt, ka "interpretācija" ir intelektuālas darbības paveids[71], kas būtībā paredz tiesību normas nozīmes un piemērošanas jomas noteikšanu zināmā abstrakcijas

63 Sprieduma *Consorzio* 49. punkts. Mans izcēlums.

64 Skat., piemēram, spriedumus, 2015. gada 9. septembris, *Ferreira da Silva e Brito* u.c. (C-160/14, EU:C:2015:565, 38. un 40. punkts), un 2015. gada 9. septembris, X un *van Dijk* (C-72/14 un C-197/14, EU:C:2015:564, 55. punkts). Mans izcēlums.

65 Sprieduma *Consorzio* 33. punkts. Mans izcēlums.

66 Skat. viņa secinājumus lietā *Consorzio*, 139.–159. punkts.

67 Skat. netiešas atsauces sprieduma 28. un 29. punktā.

68 Skat. sprieduma 30. punktu. Pie šī punkta es atgriezīšos turpmāk.

69 Skat., piemēram: Cecchetti, L., Gallo, D., "The unwritten exceptions to the duty to refer after Consorzio Italian Management II: "CILFIT Strategy" 2.0 and its loopholes", 15, *Review of European Administrative Law*, 2022, 29.–61. lpp.

70 Skat., piemēram, ģenerāladvokātes K. Štiksas-Haklas [*C. Stix-Hackl*] secinājumus lietā *Intermodal Transports* (C-495/03, EU:C:2005:215, 86.–88. punkts).

71 Kelsen, H., *Pure Theory of Law*, 2. izd., 1967, 348. lpp.

pakāpē.[72] Turpretim "piemērošana" ir darbība, ar ko tiesību normu, kuras nozīme un piemērošanas joma ir noteikta, padara izmantojamu konkrētajā strīdā, izdarot konkrētus secinājumus attiecībā uz kādu konkrētu faktu kopumu[73].

103. Nedrīkst aizmirst to, ka Tiesa pati ir nošķīrusi abus minētos jēdzienus tieši šajā kontekstā. Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru valstu tiesām un Tiesai ir *atšķirīgi*, taču savstarpēji papildinoši uzdevumi ar LESD 267. pantu izveidotajā sistēmā – pirmajām ir *jāpiemēro* Savienības tiesību akti strīdam, bet otrajai ir *jāinterpretē* Savienības tiesību akti, lai palīdzētu pirmajām. Tiesa uzsvēra, ka abi šie uzdevumi ir nepieciešami, lai saglabātu Līgumos noteikto tiesību būtību[74].

104. Galu galā LESD 267. panta redakcija ir diezgan skaidra, jo prejudiciālā nolēmuma procedūras mērķis ir (neskarot jautājumus par spēkā esamību) pieņemt lēmumus par "Līgumu interpretāciju". Arī šīs procedūras piemērošanas jomas papildu paplašināšana nav nepieciešama, lai tā sasniegtu savu divējādo mērķi. No vienas puses, iespējamie Savienības tiesību normu nepareizas piemērošanas gadījumi nemazina Savienības tiesību vienveidību, konsekvenci un autonomiju. No otras puses, būtu liels pārspīlējums, ja tiktu atzīts, ka indivīdu efektīvas tiesiskās aizsardzības nodrošināšanai Tiesai saskaņā ar LESD 267. pantu ir jāveic sava veida mikrouzraudzība attiecībā uz to, kā Savienības tiesību aktus ikdienā piemēro tūkstošiem valstu tiesu.

105. To, ka Tiesa dažos gadījumos vēlas paplašināt savus uzdevumus saskaņā ar LESD 267. pantu, lai pēc iespējas labāk palīdzētu iesniedzējtiesām, un tādēļ piekrīt sniegt īpaši pielāgotu atbildi par lietas faktiem, to nevar uzskatīt par norādi uz šīs procedūras patieso priekšmetu un mērķi.[75] Tiesa var sniegt, bet tai nav jāsniedz atbildes par konkrētu lietu atrisinājumiem. Līdz ar to arī pēdējās instances valsts tiesas var iesniegt, bet tām nav pienākuma iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu šādās lietās[76].

106. Otrkārt, ir skaidrs, ka spriedums *Consorzio* ir precizējis pušu uzdevumus prejudiciālā nolēmuma procedūrā.[77] Tām pirmām kārtām ir jāizvirza Savienības tiesību jautājumi un jānodrošina kompetentajai valsts tiesai pietiekama informācija (un vajadzības gadījumā – arī pierādījumi) par to, ka ir radušās pamatotas šaubas par to Savienības tiesību normu interpretāciju, attiecībā uz kurām valsts tiesa tiek aicināta iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.[78] Šajā ziņā kasācijas sūdzības iesniedzējam nav tikai jāpierāda, ka attiecīgo Savienības tiesību normu pietiekami informēta un parasti piesardzīga tiesa – ja tā drīkst teikt – var interpretēt vairāk nekā vienā veidā. Spriedumā *Consorzio* latiņa ir pacelta augstāk – ir jābūt vairāk nekā vienai interpretācijai, kas šķiet "pietiekami ticama" īpaši pieredzējušai tiesas kolēģijai (jo standartu šajā jomā nosaka "dalībvalstu pēdējās instances tiesas un Tiesa").

[72] Skat. ģenerāladvokāta F. Kapotorti [*F. Capotorti*] secinājumus lietā *Cilfit* u.c. (283/81, EU:C:1982:267, [34.–36]. punkts), un ģenerāladvokāta M. Bobeka secinājumus lietā *Consorzio*, 145. punkts.

[73] Šajā nozīmē skat. Pastāvīgās starptautiskās tiesas spriedumu Lietā par rūpnīcu Čoržovā [*Chorzów*] *(Atlīdzības prasība – kompetence)* (Tiesneša Ērliha [*Ehrlich*] atšķirīgais viedoklis), *PCIJ Rep*, A sērija, Nr. 9 (1927), 39.

[74] Šajā nozīmē skat. spriedumu, *Consorzio*, 30. un 31. punkts un tajos minētā judikatūra.

[75] Skat., piemēram, spriedumu, 2021. gada 9. marts, *Radiotelevizija Slovenija* (Izsaukuma gatavības laikposms nomaļā vietā) (C-344/19, EU:C:2021:182, 23. punkts).

[76] Protams, ja Tiesa uzskata, ka tai nav kompetences atbildēt uz iesniedzējtiesas uzdotajiem jautājumiem, jo tie ir pārāk specifiski attiecībā uz konkrēto lietu, Tiesa var tos vai nu pārformulēt, lai ekstrapolētu dažus tiesību jautājumus, vai arī pasludināt tos kopumā vai daļēji par nepieņemamiem.

[77] Līdzīgi uzskata: Millet, F.-X., "Cilfit till fits", *Vol. 18*, *Issue 3*, *European Constitutional Law Review*, 2022, 533.–555. lpp.

[78] Skat. it īpaši spriedumu, *Consorzio*, 44., 49. un 51. punkts.

107. Lietas dalībnieki nevar prasīt, lai pēdējās instances valsts tiesas regulāri *ex officio* izvirzītu Savienības tiesību jautājumus, kurus viņi paši nav izvirzījuši. Tāpat viņi arī nevar prasīt, lai šīs tiesas Tiesai iesniegtu tādus lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu, kas ir neskaidri, maldinoši vai nepamatoti. Šajā kontekstā noteikti ir piemērojams princips *vigilantibus non dormientibus iura succurrunt* (likums palīdz modrajiem, nevis tiem, kuri snauž uz savām tiesībām). Turklāt valstu tiesām nevar prasīt, lai tās iesniegtu argumentus un lūgumus sniegt prejudiciālu nolēmumu lietās, kas nav īstas, kurās ļaunprātīgi izmanto procedūru vai tikai cenšas aizkavēt izskatīšanu [79].

108. Tādēļ amplitūda, kādā var pastāvēt neatbilstības starp valstu filtrēšanas mehānismiem, piemēram, tādiem kā pamatlietā aplūkotais, un LESD 267. pantu, attiecas tikai uz tām kasācijas sūdzībām, kurās puse ir pareizi izvirzījusi īstu Savienības tiesību interpretācijas jautājumu, pamatojot savus argumentus ar to, ka ir pieejama vairāk nekā viena ticama attiecīgo Savienības tiesību normu interpretācija, un kurās puse skaidri aicina valsts tiesu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu.

4. Secinājums par pirmo jautājumu

109. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka LESD 267. panta trešajā daļā ir noteikts skaidrs beznosacījumu pienākums pēdējās instances valsts tiesām, pieļaujot tikai tos izņēmumus, kas noteikti *CILFIT* judikatūrā.

110. Attiecīgi, ja kasācijas sūdzības iesniedzējs ir pareizi izvirzījis īstu Savienības tiesību jautājumu, pamatojot savus argumentus ar to, ka pastāv vairāk nekā viena ticama attiecīgo Savienības tiesību normu interpretācija, un ir nepārprotami aicinājis pēdējās instances valsts tiesu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, šai tiesai nav rīcības brīvības attiecībā uz pārbaudi par to, *vai* ir izpildīti nosacījumi, kas tai rada pienākumu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Valsts mehānisms, kas šajā ziņā paredz zināmu rīcības brīvību, manuprāt, nav saderīgs ar Savienības tiesībām.

111. Neraugoties uz to, man jānorāda – iepriekš minētais nenozīmē, ka katru reizi, kad šis pienākums tiek radīts, valsts tiesai ir jāatzīst kasācijas sūdzības pieļaujamība un jāizvērtē lieta pēc būtības. Kā Tiesa ir norādījusi spriedumā *Lyckeskog*, ja rodas jautājums par Savienības tiesību interpretāciju pēdējās instances valsts tiesā, kura izmanto tādu filtrēšanas mehānismu kā šajā lietā, šai tiesai "būs pienākums [..] uzdot jautājumu Tiesai, lai tā sniedz prejudiciālu nolēmumu vai nu pieņemamības pārbaudes posmā, vai vēlākā posmā" [80].

112. Patiešām, saskaņā ar pastāvīgo judikatūru principā iesniedzējtiesai ir jāizlemj, *kurā procedūras posmā* ir lietderīgi uzdot Tiesai jautājumu prejudiciāla nolēmuma sniegšanai. [81] Kā Tiesa ir atzinusi: "lai arī pareizas tiesvedības interesēs būtu tas, ka prejudiciālais jautājums tiktu uzdots tikai pēc sacīkstes principam atbilstošām debatēm, tomēr jāatzīst, ka sacīkstes principam atbilstošas iepriekšējas debates nav vajadzīgo nosacījumu skaitā, lai izmantotu LESD 267. pantā paredzēto procedūru" [82].

[79] Skat. spriedumu, *Consorzio*, 24. un 64. punkts. Plašāk par tiesību ļaunprātīgas izmantošanas aizliegumu Savienības tiesību aktos skat. neseno spriedumu, 2023. gada 21. decembris, *BMW Bank* u.c. (C-38/21, C-47/21 un C-232/21, EU:C:2023:1014, 281.–283. punkts).

[80] Spriedums, 2002. gada 4. jūnijs (C-99/00, EU:C:2002:329, 18. punkts). Skat. arī ģenerāladvokāta A. Ticano secinājumus lietā *Lyckeskog* (C-99/00, EU:C:2002:108, 46. punkts).

[81] Skat. neseno spriedumu, 2023. gada 4. maijs, *Bundesrepublik Deutschland* (Tiesas elektroniskā pastkastīte) (C-60/22, EU:C:2023:373, 41. punkts un tajā minētā judikatūra).

[82] Spriedums, 2017. gada 1. februāris, *Tolley* (C-430/15, EU:C:2017:74, 32. punkts).

113. Tas nozīmē, ka judikatūra piešķir pēdējās instances valsts tiesām rīcības brīvību, *kad* tās veic šo pārbaudi. *CILFIT* kritēriju piemērošana noteiktam strīdam nekādā gadījumā nenotiek mehāniski. Tā ietver vairāku elementu izvērtēšanu, un tas noteikti atstāj novērtējuma brīvību valstu tiesām – gan aplūkojot katru no šiem elementiem izolēti, gan vēl jo vairāk, kad tos gala rezultātā apskata kopumā.

114. Iepriekš ir bijuši atšķirīgi viedokļi par to, vai šī novērtējuma brīvība ir pietiekami liela, lai pēdējās instances valsts tiesas varētu saprātīgi un efektīvi izpildīt savus tiesas pienākumus.[83] Šajā nozīmē varu tikai teikt, ka pēc sprieduma *Consorzio* minētā novērtējuma brīvība noteikti ir tikusi paplašināta un, ciktāl tā attiecas uz jautājumu, kas ir šīs lietas pamatā, tā ir tikusi paplašināta attiecībā uz diezgan būtiskiem aspektiem.

115. Tas liek man izdarīt šādu secinājumu.

116. Es uzskatu, ka, no vienas puses, tādi filtrēšanas mehānismi kā pamatlieta aplūkotais, ja tos automātiski piemēro lietām, kas rada īstus Savienības tiesību jautājumus, nav saderīgi ar LESD 267. panta trešo daļu. Tikai tas, ka lieta neatbilst filtrēšanas kritērijiem, kas noteikti valstu tiesību aktos, nevar atļaut pēdējās instances valsts tiesām izvairīties no pārbaudes – kā to formulēja iesniedzējtiesa – "par to, vai no puses lūguma iesniegt [..] lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet [..] pienākums iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu?".

117. Tomēr, no otras puses, es arī uzskatu, ka valstu tiesām ir jāspēj interpretēt un piemērot attiecīgos valstu procesuālos noteikumus tādā veidā, lai šie noteikumi varētu nodrošināt atbilstību LESD 267. panta trešajai daļai, kā Tiesa to interpretē spriedumos *CILFIT* un *Consorzio*.

118. Tas noteikti attiecas uz tādām valstu sistēmām kā pamatlietā aplūkotā, kurā šķiet, ka filtrēšanas kritēriji, kas noteikti valstu tiesību aktos, lielākoties atbilst situācijām, kas paredzētas *CILFIT* izņēmumos. Proti, tie trīs konkrētie scenāriji, kas uzskaitīti *ZPP* 367.a pantā – tiesību jautājumi, kuros i) "otrās instances tiesas lēmums atkāpjas no Augstākās tiesas judikatūras", ii) "nav Augstākās tiesas judikatūras, it īpaši, ja augstāko tiesu judikatūra nav vienveidīga", un iii) "Augstākās tiesas judikatūra nav vienveidīga" – būtībā aptver *acte clair* un *acte éclairé* izņēmumus.

119. Attiecīgi, ja šos filtrēšanas kritērijus piemēro, es pat teiktu, strikti ievērojot līdzvērtības principu, valsts tiesa *de facto* seko *CILFIT* judikatūrai. Galu galā ir pašsaprotami, ka LESD 267. pants nevar atturēt pēdējās instances valsts tiesas no tā, ka tās lielākoties pievēršas jautājumiem, kas atbilstoši *ZPP* 367.a pantā norādītajam ir "svarīgi, lai nodrošinātu juridisko noteiktību, tiesību vienveidīgu piemērošanu vai tiesību attīstību ar judikatūras starpniecību".

120. Kā minēts šo secinājumu ievadā, filtrēšanas mehānismiem ir likumīgi mērķi sabiedrības interesēs. Man šķiet, ka Savienības tiesību interpretācija, saskaņā ar kuru valstu tiesām ir pienākums nepiemērot valsts noteikumus, kas paredz šādu mehānismu, ikreiz, kad tajās tiek pienācīgi izvirzīts Savienības tiesību jautājums, man šķiet, pārsniedz to, kas vairumā gadījumu ir nepieciešamas un pietiekamas, lai saglabātu LESD 267. panta efektivitāti.

[83] Sal., piemēram, ar ģenerāladvokāta F. Džeikobsa secinājumiem lietā *Wiener SI* (C-338/95, EU:C:1997:352, 58. punkts), ģenerāladvokāta D. Ruisa-Harabo Kolomera secinājumiem lietā *Gaston Schul Douane-expediteur* (C-461/03, EU:C:2005:415, 58. punkts) un ģenerāladvokāta A. Ticano secinājumiem lietā *Lyckeskog* (C-99/00, EU:C:2002:108, 63. punkts).

121. Ņemot vērā iepriekš minēto, es iesaku Tiesai atbildēt uz pirmo jautājumu tā, ka LESD 267. panta trešā daļa nepieļauj valsts tiesību normu vai praksi, saskaņā ar kuru procedūrā, kas saistīta ar atļaujas piešķiršanu iesniegt kasācijas sūdzību, pēdējās instances valsts tiesai nav pienākuma izskatīt jautājumu par to, vai tai var būt pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja puse ir pienācīgi izvirzījusi īstu Savienības tiesību jautājumu, pamatojot savus argumentus ar to, ka pastāv vairāk nekā viena pietiekami ticama attiecīgo Savienības tiesību normu interpretācija, un ir skaidri lūgusi valsts tiesu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Valstu tiesām ir jāinterpretē attiecīgie procesuālie noteikumi tādējādi, lai šie noteikumi varētu pēc iespējas nodrošināt atbilstību Savienības tiesību aktiem.

B. Otrais jautājums

122. Ar otro jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai LESD 267. pants, lasot to kopsakarā ar Hartas 47. panta otro daļu, ir jāinterpretē tādējādi, ka nolēmums, ar kuru tiek noraidīts puses lūgums atļaut iesniegt kasācijas sūdzību pēdējās instances tiesā, ir uzskatāms par tiesas nolēmumu, kurā ir jānorāda iemesli, kuru dēļ puses lūgums iesniegt Tiesā lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu nav apmierināms.

123. Kā jau paskaidrots, kad Savienības interpretācijas jautājums tiek pienācīgi izvirzīts pēdējās instances valsts tiesā, LESD 267. panta trešā daļa paredz, ka tiesai jāpārbauda, vai ir iestājies tās pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Tas nozīmē, ka šādas tiesas lēmums, ar kuru, atsakot atļauju iesniegt kasācijas sūdzību, izbeidz kasācijas tiesvedību, neiesniedzot lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu, ir tiesas nolēmums, kas prasa – kā Tiesa atzina sprieduma *Consorzio* 51. punktā – norādīt iemeslus, kuru dēļ tā uzskatīja: "ka izvirzītajam Savienības tiesību jautājumam nav nozīmes strīda atrisināšanā, vai [..], ka attiecīgās Savienības tiesību normas interpretācija ir balstīta uz Tiesas judikatūru, vai arī, ja šādas judikatūras nav, [..] ka Savienības tiesību interpretācija [..] ir tik acīmredzama, ka nerodas nekādas pamatotas šaubas".

124. Šajā tiesvedībā puses, kas iesniedza apsvērumus, ilgi apsprieda detalizācijas veidu un līmeni, kas vajadzīgs iemeslu izskaidrojumam. Kaut arī minēto jautājumu iesniedzējtiesa nav skaidri izvirzījusi, es uzskatu, ka šī lieta sniedz labu iespēju piedāvāt dažas pārdomas par to.

125. Man šķiet svarīgi sākt ar norādi, ka Tiesa atvasināja pienākumu izklāstīt iemeslus no LESD 267. panta, lasot to *kopsakarā* ar Hartas 47. panta otro daļu. Šī tiesību norma garantē *tiesības uz taisnīgu tiesu* – tiesības, kas izriet arī no dalībvalstīm kopīgajām konstitucionālajām tradīcijām un atbilst ECPAK 6. panta 1. punktam [84].

126. Kā tiesa ir konsekventi norādījusi, tiesību uz taisnīgu tiesu ievērošana prasa pamatojumu visiem tiesas nolēmumiem, kas ir galīgi, lai puse varētu saprast, kāpēc pret to ir pieņemts šāds lēmums, un lai šī puse varētu apsvērt iespējas izmantot pieejamos tiesiskās aizsardzības līdzekļus. [85] Turklāt – netiešāk – tiesības uz pamatotu lēmumu "atbilst arī vispārējam noteikumam [..], kas aizsargā indivīdu no patvaļības, parādot pusēm, ka tās ir uzklausītas, un uzliek tiesām savu lēmumu balstīt uz objektīviem iemesliem" [86].

[84] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2012. gada 6. septembris, *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:531, 52. punkts).

[85] Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2014. gada 23. oktobris, *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 51. punkts).

[86] Skat. ECT spriedumu, 2022. gada 15. decembris, *Rutar* un *Rutar Marketing d.o.o.* pret Slovēniju (CE:ECHR:2022:1215JUD002116420, 62. punkts). Tāpat skat. arī ģenerāladvokātes J. Kokotes [*J. Kokott*] secinājumus lietā *Trade Agency* (C-619/10, EU:C:2012:247, 34. punkts un tajā minētā judikatūra).

127. Saskaņā ar šiem mērķiem Tiesa ir norādījusi, ka "pienākuma norādīt pamatojumu apmērs var atšķirties atkarībā no attiecīgā tiesas nolēmuma rakstura un tas ir jāanalizē, visaptveroši aplūkojot procesu un ievērojot visus atbilstošos apstākļus, ņemot vērā procesuālās garantijas, kas attiecas uz šo nolēmumu" [87].

128. Es saprotu, ka lēmums par kasācijas sūdzības atļaujas atteikumu ir akts, kas tiesvedības ekonomijas un procesuālās efektivitātes interesēs ļauj lietu izskatīt samērā koncentrēti un standartizēti. Tāpēc es nedomāju, ka tajā būtu jāiekļauj pamatojums, kas ietver atsauces uz faktiem, tiesisko regulējumu un dažādiem kasācijas sūdzības pamatiem. Manuprāt, saskaņā ar LESD 267. pantu parasti vajadzētu pietikt ar to, ka valsts tiesa i) skaidri norāda *CILFIT* izņēmumu, uz kuru tā atsaucas, un ii) sniedz īsu paskaidrojumu par to, kāpēc šis izņēmums tika atzīts par piemērojamu. [88] Piemēram, ja pastāv vispāratzīts judikatūras virziens, parasti vajadzētu pietikt ar vienkāršu atsauci uz šo judikatūru, it īpaši, ja puse detalizēti nepaskaidro, kāpēc atkāpe no šīs judikatūras būtu pamatota.

129. Protams, no valstu tiesām nevar prasīt izsmeļoši un pēc kārtas izskatīt visus argumentus, ko izteikusi puse, kas izvirzījusi Savienības tiesību jautājumu. [89] Faktiski šādu tiesu sniegtais pamatojums noteiktos apstākļos var būt arī netiešs. [90] Tā var būt, piemēram, ja puses kasācijas sūdzība ir nepieļaujama vai acīmredzami nepamatota [91], lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu pamatojums ir neskaidrs vai vispārīgs [92], vai arī atteikuma pamatojumu var skaidri izsecināt no pārējā lēmuma daļā norādītajiem iemesliem vai no zemāko instanču tiesu lēmumiem [93].

130. Turpretim nevar izslēgt, ka dažos īpašos apstākļos var būt nepieciešama augstāka detalizācijas pakāpe. [94] Tā var būt, piemēram, ja puse ir norādījusi uz atšķirīgiem judikatūras virzieniem visā Eiropas Savienībā vai uz būtiskām atšķirībām attiecīgo tiesību normu dažādās valodu versijās.

131. Šajā ziņā būtiski ir tas, vai kasācijas sūdzības iesniedzēji spēj saprast pamatus, kuru dēļ tika noraidīts viņu aicinājums vērsties Tiesā, un vai tiesas, kurās šie kasācijas sūdzības iesniedzēji var vērsties, spēj efektīvi pieņemt lēmumus par viņu sūdzībām. Nedrīkst aizmirst arī to, ka pat gadījumā, ja pēdējās instances tiesas lēmumus parasti nevar pārsūdzēt, var būt arī citi tiesiskās aizsardzības līdzekļi, kurus potenciāli var izmantot pret iespējamu LESD 267. panta trešās daļas pārkāpumu.

87 Skat., piemēram, spriedumu, 2014. gada 23. oktobris, *flyLAL-Lithuanian Airlines* (C-302/13, EU:C:2014:2319, 52. punkts).

88 Tāpat arī ģenerāladvokāta M. Bobeka secinājumi lietā *Consorzio*, 168. punkts.

89 Šajā nozīmē skat. ECT spriedumu, 2022. gada 30. jūnijs, *Rusishvili pret Gruziju* (CE:ECHR:2022:0630JUD001526913, 75. punkts).

90 Pēc analoģijas skat. spriedumu, 2019. gada 4. jūlijs, *FTI Touristik/EUIPO* (C-99/18 P, EU:C:2019:565, 17. punkts un tajā minētā judikatūra).

91 Šajā nozīmē skat. ECT spriedumu, 2018. gada 24. aprīlis, *Baydar* pret Nīderlandi (CE:ECHR:2018:0424JUD005538514, 42. un 43. punkts), un lēmumu, 2005. gada 20. janvāris, *Astikos Oikodomikos Synetairismos Nea Konstantinoupolis* pret Grieķiju (CE:ECHR:2005:0120DEC003780602).

92 Šajā nozīmē skat. ECT lēmumu, 2007. gada 13. februāris, *John* pret Vāciju (CE:ECHR:2007:0213DEC001507303).

93 Šajā nozīmē skat. ECT lēmumu, 2013. gada 26. novembris, *Krikorian* pret Franciju (CE:ECHR:2013:1126DEC000645907), un spriedumu, 2019. gada 11. aprīlis, *Harisch pret Vāciju* (CE:ECHR:2019:0411JUD005005316, 37.–42. punkts).

94 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 28. jūlijs, *Association France Nature Environnement* (C-379/15, EU:C:2016:603, 52. punkts).

132. No vienas puses, ja ir izpildīti attiecīgie nosacījumi, kasācijas sūdzības iesniedzējs var celt prasību valsts tiesās par valsts atbildību.[95] No otras puses, Komisija (vai cita dalībvalsts) saskaņā ar LESD 258.–260. pantu var Tiesā ierosināt tiesvedību par pienākumu neizpildi pret dalībvalsti, attiecībā uz kuru konstatēts, ka tā nav izpildījusi savus pienākumus[96].

133. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka LESD 267. pants, lasot to kopsakarā Hartas 47. panta otro daļu, ir jāinterpretē tādējādi, ka pēdējās instances tiesas nolēmums, ar kuru tiek atteikta atļauja iesniegt kasācijas sūdzību un izbeigta tiesvedība, neraugoties uz to, ka kasācijas sūdzības iesniedzējs ir pareizi izvirzījis jautājumu par Savienības tiesību interpretāciju, ir tiesas nolēmums, kurā ir jānorāda iemesli, kuru dēļ šī tiesa uzskatīja, ka tai nav radies pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu. Pienākuma sniegt pamatojumu apjoms ir atkarīgs no attiecīgajiem apstākļiem.

V. Secinājumi

134. Nobeigumā es ierosinu Tiesai uz *Vrhovno sodišče* (Augstākā tiesa, Slovēnija) uzdoto prejudiciālo jautājumu atbildēt šādi:

1) LESD 267. panta trešā daļa nepieļauj valsts tiesību normu vai praksi, saskaņā ar kuru procedūrā, kas saistīta ar atļaujas piešķiršanu iesniegt kasācijas sūdzību, pēdējās instances valsts tiesai nav pienākuma izskatīt jautājumu par to, vai tai var būt pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu, ja puse ir pienācīgi izvirzījusi īstu Savienības tiesību jautājumu, pamatojot savus argumentus ar to, ka pastāv vairāk nekā viena pietiekami ticama attiecīgo Savienības tiesību normu interpretācija, un ir skaidri lūgusi valsts tiesu iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu. Valstu tiesām ir jāinterpretē attiecīgie procesuālie noteikumi tādējādi, lai šie noteikumi varētu pēc iespējas nodrošināt atbilstību Savienības tiesību aktiem.

2) Saskaņā ar LESD 267. pantu, lasot to kopsakarā ar Eiropas Savienības pamattiesību hartas 47. panta otro daļu, pēdējās instances tiesas nolēmums, ar kuru tiek atteikta atļauja iesniegt kasācijas sūdzību un izbeigta tiesvedība, neraugoties uz to, ka kasācijas sūdzības iesniedzējs ir pareizi izvirzījis jautājumu par Savienības tiesību interpretāciju, ir tiesas nolēmums, kurā ir jānorāda iemesli, kuru dēļ šī tiesa uzskatīja, ka tai nav radies pienākums iesniegt lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu saskaņā ar LESD 267. pantu. Pienākuma sniegt pamatojumu apjoms ir atkarīgs no attiecīgajiem apstākļiem.

[95] Skat. it īpaši spriedumus, 2003. gada 30. septembris, *Köbler* (C-224/01, EU:C:2003:513, 51. un55. punkts); 2006. gada 13. jūnijs, *Traghetti del Mediterraneo* (C-173/03, EU:C:2006:391, 32. punkts), un 2016. gada 28. jūlijs, *Tomášová* (C-168/15, EU:C:2016:602, 25. un 36. punkts).

[96] Skat. spriedumus, 2018. gada 4. oktobris, Komisija/Francija (Priekšnodoklis par ienākumiem no kapitāla un kustamas mantas) (C-416/17, EU:C:2018:811), un 2024. gada 14. marts, Komisija/Apvienotā Karaliste (Augstākās tiesas spriedums) (C-516/22, EU:C:2024:231).